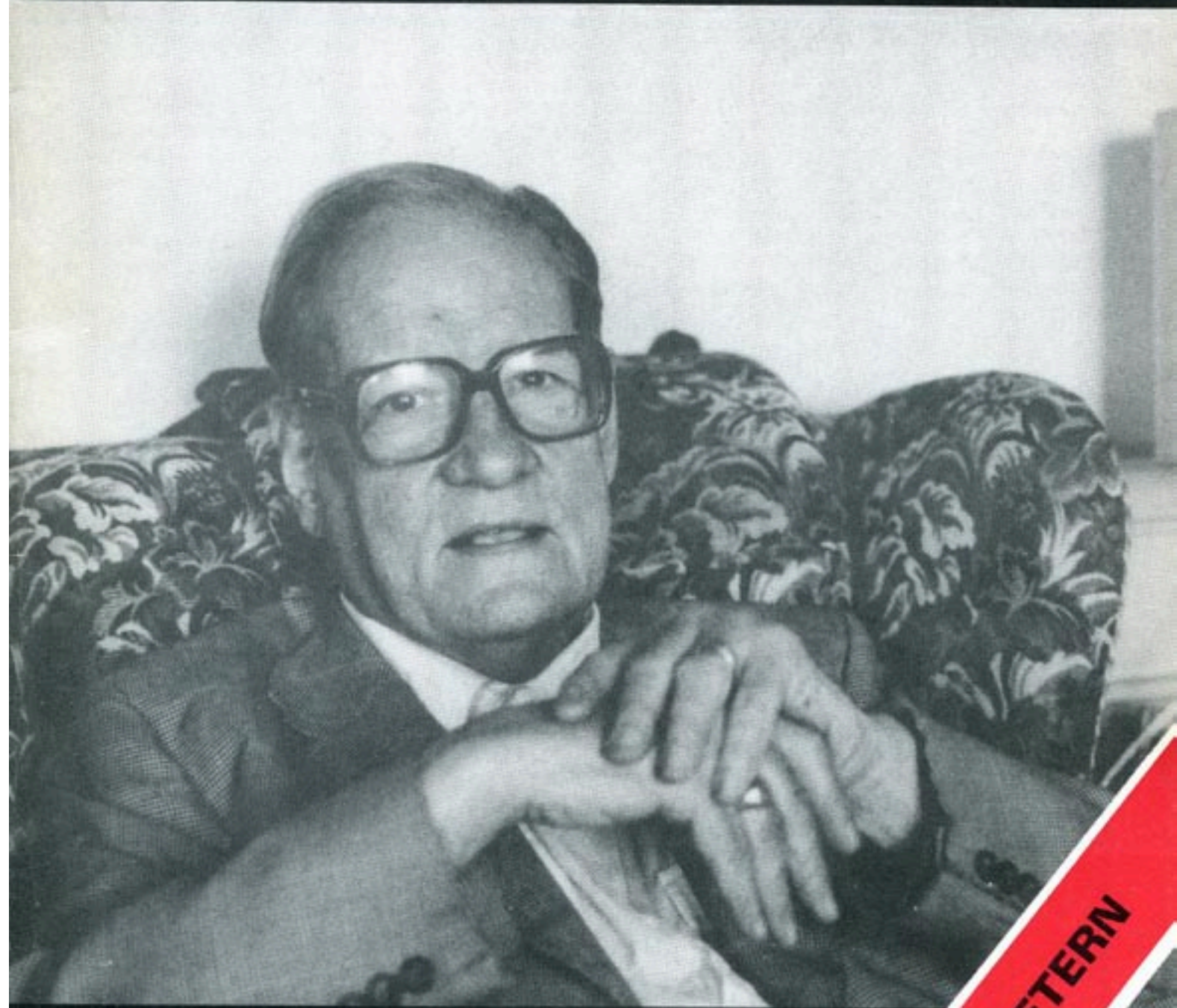

CONTRA

nr 5 1982 årg 8 5:-

**Sovjet övar invasion av Sverige
Frihetspriset till Sven Stolpe**

FRIHET I ETERN

CONTRA

oberoende borgerlig tidskrift
ISSN 0347-6472
Contra-Tryck, Stockholm 1982

Utgivning

Contra utkommer med sex nummer per år.
Nästa nummer utkommer i oktober.

Ansvarig utgivare

Christer Arkefors.
Ställföreträdande ansvarig utgivare: Benny Rung.

Adresser

Box 6082, 102 32 Stockholm.
Telefon 08-39 66 81. Vi har ingen fast telefon-
tid. Mellan kl 09.00 och 20.00 är telefonsva-
rare inkopplad om expeditionen är obe-
mannad.

Box 426, 701 06 Örebro.

Prenumeration

39 kronor per år. Inbetalas på postgiro 85 95
89-4 eller bankgiro 261-2638.

Finland: 39 mark per år. Finländskt postgiro
1125 82-9.

Norge: 39 norska kronor per år. Norskt post-
giro 1 99 82 77.

Danmark: 49 danska kronor per år. Dansk
postgiro 1 69 06 98.

Redaktion

Claes Almgren, Christer Arkefors, Anders
Fjällström, Carl G. Holm, Géza Mólnár och
Benny Rung.

Övriga medarbetare

Bertil Lindblom, Lennart Klereskog, Roger
Söderqvist, Monica Wiegert och Dennis Brinke-
back.

Utländskorrespondenter:
Allan C. Brownfeld, Washington
Harry Jones, London
Robert Champlin, Toronto
Per Danielsen, Oslo

Länskontakter

Stockholm: Carl G. Holm 08-768 45 57
Mälardalen: Christian Moldén 021-14 61 88
Småland: Bertil Lindblom 0480-862 38
Skåne: Mats Ingelström 0418-149 95
Västkusten: Robert Ask 031-20 55 19
Värmland: Jan Collander 0570-660 86
Örebro län: Karl-Edvard Hellkvist 0581-13222
Södra Norrland: Grethe Blomgren 026-273123
Norra Norrland: Hans G. Olsson 0910-358 12

Ej signerat material har sammanställts av redak-
tionen. Copyright Stiftelsen Contra. Eftertryck
endast efter överenskommelse.
Presslagd 1982-08-18

CONTRA-NYTT

Förord av Gunnar Heckscher i Contras utgåva av "Reflektioner om franska revolutionen"

Nu har Edmund Burkes *Reflektioner om franska revolutionen* utkommit. Boken är på 238 sidor och inleds med ett förord av professor Gunnar Heckscher. Han säger i förordet bl a att boken "utövat ett långvarigt och bestående inflytande på västerländskt tänkande. Utan överdrift kan sägas att det är från den som den politiska konservatismen leder sitt ursprung... Den har i hela Västerlandet utövat samma slags inflytande som Rousseaus *Contrat Social* och Marx' *Das Kapital*."

Boken är inbunden och kommer i bokhandeln att kosta 88:-. Genom Contra har Du möjlighet att beställa boken för 69:- plus porto.

Winston S Churchill kommer på Contra!

Contra har skrivit kontrakt med Winston S Churchill om utgivning av hans bok *Defending the West* på svenska. Winston S Churchill är sonson till den brittiske premiärministern med samma namn, han är parlamentsledamot och en av regeringspartiets ledande talesmän i försvars- och utrikesfrågor. Han har ofta intervjuats även i svensk TV om den brittiska utrikespolitiken. Boken innehåller en analys av den militära balansen i världen, och den pekar på vad Väst måste göra för att möta det sovjetiska hotet.

Contras frihetspris till Sven Stolpe

Som framgår av en artikel på annan plats i detta nummer har Contras frihetspris tilldelats författaren Sven Stolpe. Contras läsare inbjöds i höstas att lämna förslag till mottagare av priset, och vi har haft glädjen att få ett stort antal förslag på välförtjänta mottagare. Efter moget övervägande fastnade prisjuryn, dvs Stiftelsen Contras styrelse, för att utse Sven Stolpe till pristagare bland sammanlagt femton olika namnförslag. Många fler har naturligtvis lämnat in förslag, men flera förslagsställare har lämnat samma förslag. Det är uppenbart att Sven Stolpe är en populär person bland Contras läsare — han föreslogs av fler förslagsställare än någon annan.

Contra behöver Ditt ekonomiska stöd

Vi vädjar om ekonomiskt stöd till Contra. Av skilda skäl har Contra utöver den ovan nämnda boken inte kommit med några nya produkter på den senaste tiden. Det viktigaste skälet till detta är Contras skulder. Under uppbyggnadsskedet har Stiftelsen Contra medvetet arbetat med en stor del upplånade medel. För närvarande ligger Stiftelsens skulder på 35.000 kronor. Genom de stigande räntekostnaderna har detta utgjort en belastning för Contras ekonomi. Styrelsen har beslutat att skuldbördan måste minskas, och en väg att göra detta har varit att vara försiktig med nya Contra-produkter, som kräver mycket kapital i början. Vi vill emellertid därutöver vädja till våra läsare om ett ekonomiskt bidrag, så att Contra skall få möjligheter att ta nya initiativ från en stabilare bas.

Artiklar som gav gensvar

Två av de artiklar Contra har publicerat under våren har gett särskilt gensvar. Den ena var artikeln "De tar våra barn" i nr 3. Förutom att den tragiskt nog resulterat i påringningar från en del läsare som själva utsatts för övergrepp, eller bevittnat sådana i sin omgivning, har detta känsliga ämne äntligen tagits upp i andra media. Såväl Aktuellt som Rapport har haft flera inlägg i frågan. I Rapportens fall en lång intervju med advokaten Lennart Hane, som också var intervjuad i Contra. Tidningen Expressen har också haft flera artiklar som behandlat omhändertaganden av barn — bl a en av Lennart Hane.

Den andra artikeln som gett ett gott gensvar är artikeln om arbetsförmedlingen i förra numret. Inte mindre än tre arbetsförmedlare har hört av sig och understrukt att "precis så är det". Vi har också hört av företagare och arbetsökande som bekräftar det väsentliga i artikeln och kompletterar med egna negativa erfarenheter. Nu fattas bara att myndigheterna öppnar sina ögon.

Sven Stolpe fick Contras frihetspris

Författaren Sven Stolpe har tilldelats Contras frihetspris "för att han med stor kraft går i närkamp med marxismens frihetsfientliga krafter och förmår att på ett sällsynt slagkraftigt sätt ge uttryck för demokratiska och borgerliga ideal. Hans kamp mot förskingringen av kulturella värden och försämringen av skolväsendet bidrar dessutom verksamt till att upprätthålla den ideologiska grunden för ett framtida Sverige i frihet."

Nedan en intervju som gjordes i samband med överlämnandet av priset.

Hur började Du intressera Dig för och engagera Dig i de politiska frågorna?

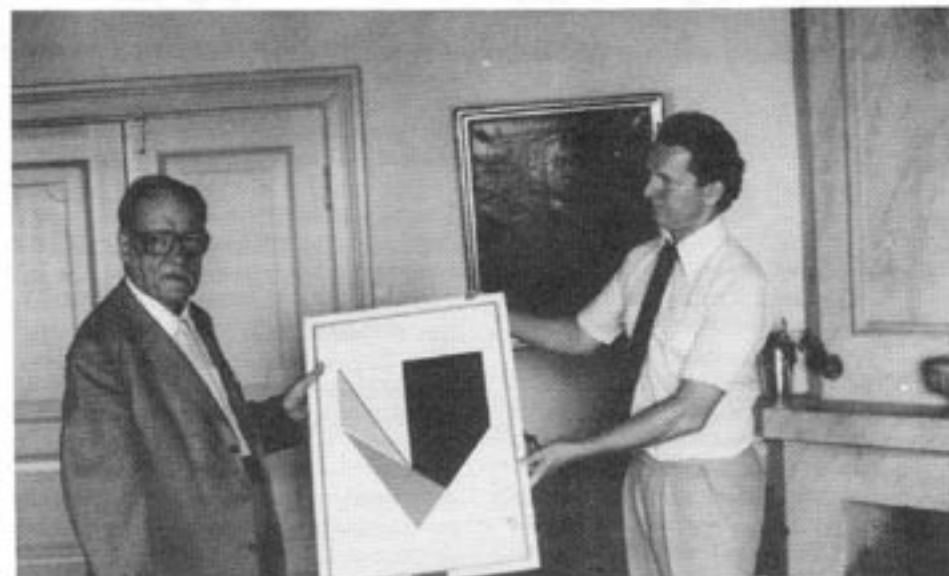
— Det var med skolfrågan som mitt intresse väcktes. Jag var lektor i fem år och fick på nära håll se vad som höll på att hända i skolan i samband med den av Palme pådrivna skolreformen. Det var för tio-femton år sedan. Jag märkte hur de begåvade och duktiga eleverna skolkade — deras möjligheter togs inte till vara. När jag började kritisera skolreformerna tyckte man att jag var en "galning". Det gällde även personer inom högerpartiet, som i grund och botten försvarade skolreformerna. När jag märkte att jag fick gensvar för min kritik hos allmänheten fortsatte jag att engagera mig i än den ena och än den andra frågan.

Vilken fråga engagerar Dig mest idag?

— Utan tvivel den intellektuella uselheten inom den socialdemokratiska rörelsen. Jag är tillräckligt gammal för att minnas de intellektuellt hederliga stora socialdemokraterna som Tage Erländer, Gustav Möller och F V Thorsson. Även om man kunde ha andra åsikter än de, så var deras argumentation och framtoning intellektuellt hederlig. Så är det inte med dagens socialdemokrater. Se bara på våra svaga utrikesministrar från Östen Undén över Torsten Nilsson till Sven Andersson. Och se på löntagarfondsfrågan. Förslaget lanseras under ständiga ändringar och med ett omfattande smussel i

argumentationen. Decenniets viktigaste politiska förslag från socialdemokraterna är inte genomtänkt, socialdemokraterna vet inte ens själva hur de vill ha det. Nu senast har ju Gunnar Nilsson och Olof Palme backat i en viktig fråga och sagt att det inte är facket som skall styra fonderna, utan att det skall bli allmänna val till styrelserna. De ständiga ändringarna av utformningen och motiven visar att det är ett illa genomtänkt förslag. När jag för åtskilliga år sedan talade med Rudolf Meidner om förslaget var han införstådd med att det skulle omfatta även

sprungpojkar, typografer, korrekturläsare skall bestämma över ett förlag eller en tidning. "Vinsterna skall väl gå till dem som gör böckerna i alla fall!" sade ett pundhuvud till mig under en debatt. "Vilka gör mina böcker — det trodde jag att jag gjorde själv?" — "Vi typografer förstås... det är ju vi som gör jobbet i alla fall..." Det är sådana barbarer som skall bestämma över svenskt kulturliv! Det är ett parlament, dominerat av sådana träskallar som i sista hand skall avgöra vilken lära Svenska kyrkan skall predika! Socialdemokraten biskop Ingmar

Contras styrelseordförande Géza Mólnár överlämnar Contras frihetspris, ett konstverk av den tjeckiskfödde konstnären Jaro Brabenec, till pristagaren Sven Stolpe. Överlämnandet skedde i pristagarens bostad utanför Boxholm.

tidningar som Dagens Nyheter, en av många punkter där man fått tänka om.

— Vi måste inse att det borgerliga samhället är det enda samhälle som förmått skapa yttrandefrihet — det måste vi slå vakt om. Vi får inte satsa vår frihet på riskabla socialistiska projekt. Även Marx erkänner ju i Ö borgerlighetens betydelse i den historiska utvecklingen, och att borgerligheten just har stått för införandet av de demokratiska friheterna, det är enligt Marx borgerlighetens stora uppgift.

Vilket är Ditt råd till partierna inför valet?

— Framför allt: Slå med kraft in att LO blivit en maffia som tvingar sina medlemmar att mot deras bestämda uppfattningar ekonomiskt stödja socialdemokratiska partiet!

— Hamra in det vanvetta som ligger i att

Ström — som rekommenderat sina konfirmationsungdomar att lägra varandra och sedan, när de bestämt sig, komma till honom för att han skall få viga dem — har sagt att de tomma kyrkorna bör hyras ut till badhus och förkunnar att i ett demokratiskt land skall folket självt i demokratisk ordning bestämma vilken sorts religion vi skall ha i landet! Kyrkan skall ta order av ett havbildat, oandligt, avkristnat parlament! Slå in dessa sanningar, avslöja dessa folkförledare!

Vad tror Du ligger bakom Dina framgångar i massmedia?

— Visst är det underligt att en gammal kuf som jag kan vara så populär — alla radios och TV:s mätningar placerar mig på toppplats. Jag tror att en av förklaringarna är att

(Forts på sid 15)

Radiomonopolet - 500 år gammal syn på yttrandefriheten

När tryckpressen kom för 500 år sedan kände sig statsmakten hotad. Snart genomfördes krav på kungligt tillstånd för att få inneha tryckpress. Det dröjde flera hundra år innan en mer demokratisk syn gjorde sig gällande. På radions och TV:s område har den demokratiska inställningen till yttrandefriheten gjort sig gällande i så gott som varenda latinamerikansk bananrepublik, även om landet i övrigt är diktatur. Men i Sverige lever vi fortfarande med en förlegad syn på yttrandefriheten i etern. En syn som dessutom strider mot flera internationella avtal som Sverige skrivit under.

Som en begränsning av yttrandefriheten anses icke en begränsning av visst sätt att framföra eller mottaga yttranden...

Tryckfriheten

Vi vill gärna föreställa oss att vi i ett land som Sverige med en lång demokratisk tradition — den första tryckfrihetslagen tillkom redan 1766 — har ett långt gående skydd för yttrandefriheten. Till skillnad mot människor i länder som Östtyskland eller Argentina tror vi oss som medborgare i ett fritt och demokratiskt land ha en i lag säkrad rätt att på olika sätt mottaga och sprida åsikter och yttranden.

Till en del är också vår förmodan i huvudsak välgrundad. Så länge vi håller oss inom det skrivna och tryckta ordets ram garanterar oss Tryckfrihetsförordningen att våra synpunkter fritt får tryckas och distribueras. Därvidlag begränsas vår frihet i huvudsak endast av bestämmelser som straffbelägger sådana yttranden som innebär exempelvis högförräderi eller förtal; något som på det hela taget får anses högst rimligt — även om bestämmelserna på någon punkt kan diskuteras.

Övriga media

Annorlunda blir förhållandet om vi av någon anledning skulle föredra att nyttja något annat medium för att framföra våra åsikter. Då inträffar med ens det märkliga förhållandet att vår rätt att sprida och mottaga yttranden vilar på en mycket bräcklig grund. Något grundlagsskydd för andra medier än tryckta alster existerar nämligen inte. Vår rätt — i den mån någon sådan rätt överhuvudtaget existerar — kan med andra ord

ändras, begränsas eller avskaffas från den ena dagen till den andra genom ett enkelt riksdagsbeslut med en rösts övervikt.

Regeringsformen

Regeringsformen är den grundlag som, bland annat, reglerar våra demokratiska fri- och rättigheter. När den nya Regeringsformen kom 1974 fick den stor kritik. Anledningen var att den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten hade lyckats trumfa igenom en grundlag där medborgarnas fri- och rättigheter mycket lätt kunde begränsas genom ett enkelt riksdagsbeslut — utan att Regeringsformen på något sätt satte några gränser för dessa rättighetsinskränkningar. För ändring av bestämmelse i grundlag krävs normalt två riksdagsbeslut med mellanliggande riksdagsval. Detta innebär att grundlagsfasta bestämmelser får en extra stadga och kan inte ändras av en tillfällig riksdagsmajoritet. Svenska folket ska först genom ett riksdagsval ha möjlighet att göra sin röst hörd. Regeringsformen från 1974 gav emellertid i sig inte våra fri- och rättigheter tillräckligt skydd. För att begränsa dessa krävdes således i detta läge ingen ändring av grundlagen.

Sedan 1974 har Regeringsformens rättighetsregler grundligt reviderats. Dessa har utbyggt och preciserats. Bestämmelser har kommit till som reglerar i vilka situationer och på vilket sätt rättigheterna får begränsas. Däremot kan fortfarande en rad fri- och rättigheter begränsas utan grundlagsändring. Den nuvarande utformningen av Regeringsformen får med andra ord ses som en produkt av det sedvanliga kompromissandet i riksdagen. Resultatet har blivit att de stadganden som reglerar våra fri- och rättigheter

blivit alltför otillgängliga och alltför fyllda av undantag, för att vara godtagbara.

Begränsningarna

De enda rättigheter som ges ett absolut grundlagsskydd, dvs som kräver en grundlagsändring för att kunna begränsas, är religionsfriheten och de s k negativa opinionsfriheterna. Till de negativa opinionsfriheterna hör rätten att inte röja sina åsikter, rätten att inte tillhöra viss politisk sammanslutning etc. Tonvikten ligger alltså på "inte". Det handlar om vad man inte får tvingas till.

Vad gäller yttrandefriheten och informationsfriheten är förhållandet däremot så att dessa kan begränsas i den utsträckning som Regeringsformen stadgar. Yttrandefriheten får t ex begränsas med hänsyn till rikets säkerhet, folkförsörjningen, allmän ordning och säkerhet, enskilds anseende, privatlivets helgd eller förebyggande och beivrande av brott. Begränsningen skall vara "godtagbar i ett demokratiskt samhälle" och får "inte vara ett hot mot den fria åsiktsbildningen" eller göras enbart på grund av viss åskådning.

Förslag till sådan begränsning måste vila i minst tolv månader om minst tio av riksdagens ledamöter begär det. Om protester däremot ej höjes kan beslut fattas omgående om minst 5/6 av riksdagens röstande förener sig om beslutet.

I jämförelse med 1974 års Regeringsform har ett skyddsnät tillkommit för att försvara obefogade och förhastade begränsningar av våra fri- och rättigheter. Den nuvarande lagstiftningen är en klar förbättring, men mycket är fortfarande alltför vagt och opreciserat. Vad betyder t ex att "begränsningen ska vara godtagbar i ett demokratiskt samhälle"? Även de hårdaste diktaturer benämns ju av somliga riksdagsledamöter som "demokratiska".

Paragraf 13

Det mest anmärkningsvärda stadgandet i hela Regeringsformen finner man emellertid i dess andra kapitel, närmare bestämt i den trettonde paragrafen. Där stadgas nämligen att om ett visst sätt att sprida eller mottaga yttranden begränsas, är detta inte att anses

som en begränsning av yttrandefriheten! Eller, om man vill spetsa till det: en begränsning av yttrandefriheten innebär inte en begränsning av yttrandefriheten . . .

I klartext betyder det att alla andra sätt att sprida meddelanden än genom tryckt text kan begränsas eller förbjudas genom ett enkelt riksdagsbeslut. Regeringsformens skyddsnet mot sådana begränsningar av yttrandefriheten ger i detta fall inget skydd, eftersom man ju konstaterar att en sådan begränsning inte innebär en begränsning av yttrandefriheten. (Regeringsformen tillkom alltså i sin ursprungliga form 1974, men det är säkert fler än jag som kommer att tänka på ett årtal som inträffar tio år senare . . .)

Anmärkningsvärt är att även sättet att mottaga meddelanden kan begränsas. Det kanske låter långsökt att tänka sig att riksdagen helt plötsligt skulle besluta sig för att exempelvis förbjuda radioapparater med vilka man kan ratta in utländska radiosändare — men detta vore i vart fall inte i strid med grundlagen! Och naturligtvis kan stadgandet även tillämpas på ett förbudande av s k parabolantenner, en tanke som ju förekommit i debatten.

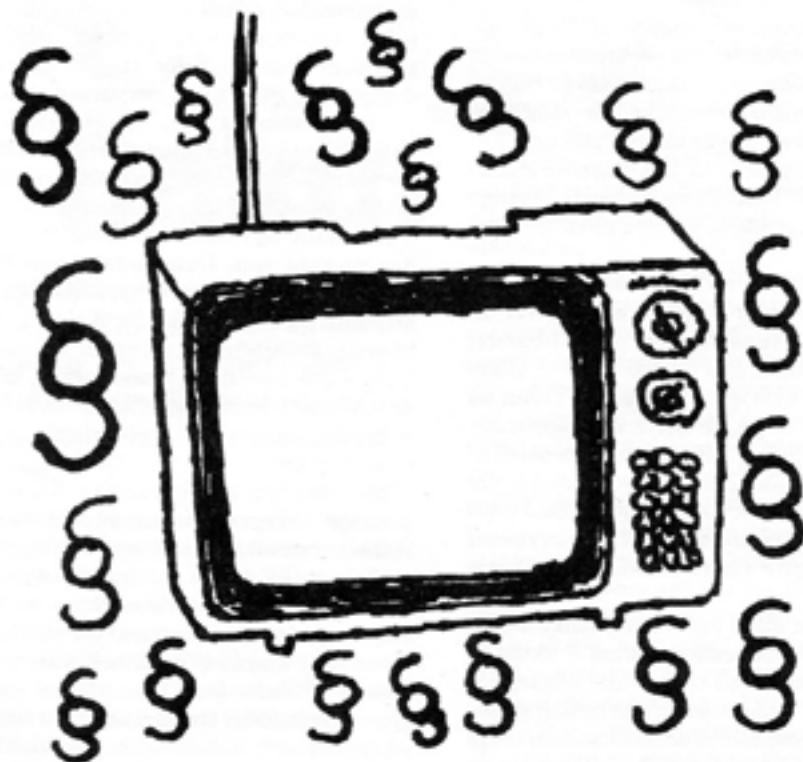
Alldeles uppenbart är att nämnda paragraf kommit till i syfte att ge radiomonopolet stöd i grundlagen. I Italien upplöstes radiomonopolet 1975 efter omfattande juridiska processer. För närvarande finns i hela Italien omkring 2.800 privata radiostationer och omkring 700 privata TV-stationer. Enbart i Rom finns bortåt 130 radiostationer. Någon liknande möjlighet att angripa det svenska radio- och TV-monopolet från den utgångspunkten finns alltså inte. I ett genomreglerat land som Sverige lämnar lagstiftarna givetvis inga sådana luckor . . .

Europakonventionen

Frågan blir då om det finns någon möjlighet att hänvisa till någon internationell stadga för att påvisa det olämpliga och omoraliska i en sådan inskränkning av yttrandefriheten som radiomonopolet utgör. Nära till hands ligger Europakonventionen för mänskliga rättigheter, från 1950, undertecknad av sexton västeuropeiska stater, däribland Sverige.

Artikel 10 i denna konvention behandlar yttrandefriheten: "Envar ska äga rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att mottaga och sprida uppgifter och tankar utan inblandning av offentliga myndigheter och oberoende av territoriella gränser. Denna artikel förhindrar inte en stat att kräva tillstånd för radio-televisions- och biografiföretag".

Det är den sista meningen som vår intention stupar på. Enligt ett uttalande av Europakommissionen — Europakommissionen är ett organ närmast under Europadomstolen som har till uppgift att övervaka konventionen — innebär denna fras att respektive land självt har att ta ställning till huruvida fria radio- och TV-stationer ska få förekomma inom landets gränser. Uttalandet kom till

efter det att en privatperson i Storbritannien fört talan inför Europakommissionen för att han inte tillåtit att starta en kommersiell radiostation. Här kan infogas att Norge gått ännu längre än Sverige när det gäller att begränsa yttrandefriheten, i Norge är biografverksamhet ett kommunalt monopol. Vem som helst får där inte starta en biograf!

Det kan alltså konstateras att det vore lönlöst att vända sig till Europadomstolen i Strassbourg för att få frågan om det svenska radiomonopolet avgjord. Europakommissionen är nämligen inte en lägre instans under Europadomstolen, utan ett förberedande organ som avvisar eller vidarebefordrar (till Europadomstolen) inkomna klagomål.

FN:s deklaration

Ett av världens mest spridda dokument som behandlar mänskliga rättigheter är FN:s inte obekanta deklaration om de mänskliga rättigheterna. Även detta dokument har en artikel som behandlar åsikts- och yttrandefrihet. Enligt artikel 19 har var och en rätt till åsikts- och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet för var och en att mottaga och sprida tankar och upplysningar genom varje slags uttrycksmedel. FN:s deklaration gör alltså inget undantag för visst sätt att sprida meddelanden. Yttrandefriheten ska gälla generellt.

Det finns även en internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, antagen av FN:s generalförsamling 1966. Även Sverige har ratificerat (godkänt) denna konvention, år 1971. Konventionen

följer FN-deklarationens uppställning, men innehåller närmare preciseringar. Enligt artikel 19 ska envar äga rätt till åsiktsfrihet. Envar ska äga rätt till yttrandefrihet, och denna rätt innefattar frihet att "oberoende av territoriella gränser söka, mottaga och sprida uppgifter och tankar av varje slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat valfritt uttrycksmedel". Vissa begränsningar av yttrandefriheten får förekomma enligt denna konvention, men endast om det sker till skydd av allmän ordning, nationell säkerhet samt allmän hälsovård eller sedlighet.

Inte heller konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter ger någon grund för begränsning av yttrandefriheten i etermedia. Vi kan alltså konstatera att "världssamvetet" Sverige bryter mot två av FN:s grundläggande dokument om mänskliga fri- och rättigheter. Förhållandet manar till eftertanke, och borde kanske föranleda våra folkvalda att ondgöra sig något mindre över brister i andra staters förhållanden.

Utrymmet i etern

Inom tryckfrihetsrätten råder av tradition en fri etableringsrätt. Varje medborgare har i princip rätt att starta en egen tidning. Historiskt sett är denna etableringsfrihet ett utskott av den allmänna näringsfriheten.

Av praktiska skäl kan denna fullständiga etableringsfrihet inte utsträckas att omfatta även etermedia. Därtill är tillgången på

(Forts på nästa sida)

Radiomonopolet . . .

(Forts från föregående sida)

lämpliga sändningsfrekvenser alltför begränsad. Enligt internationella överenskommelser tilldelas nämligen varje land endast ett begränsat frekvensspektrum bland de radiofrekvenser som möjliggör radiosändningar. För FM-bandet gäller t ex frekvenserna mellan 87,5 och 100 MHz. På mellanväg har Sverige möjlighet att sända på fyra olika frekvenser.

Under nittioalets första hälft räknar man med att Sverige kommer att tilldelas ett utökat frekvensområde, på FM-bandet sannolikt ända upp till 108 MHz — vilket motsvarar hela det område som redan nu kan rattas in på de flesta radioapparater som sålts i Sverige. Redan nu finns emellertid utrymme för 22 rikstäckande radiokanaler eller omkring 200 radiostationer med lokal räckvidd. Dessutom räcker eterutrymmet för ytterligare två rikstäckande TV-kanaler.

Man kan alltså mycket väl tänka sig ett omfattande koncessionssystem — liknande det som finns t ex i USA — där tillgängliga frekvenser fördelas på de som önskar sända. Skulle utrymmesbrist uppstå kan man tänka sig att flera intressenter går samman om en station (eller en auktion där frekvensen går till den högstbjudande, red:s anm). Inom mer tätbebyggda områden finns även möjligheten att överföra sändningar via kabel. Ett sådant system tillåter ett obegränsat antal kanaler, eftersom utsändningarna inte stör varandra. När utsändningarna sker via eter är det främst problemet med att olika stationer stör varandra som begränsar utrymmet. Det italienska exemplet är av denna anledning ingen god förebild, eftersom den överetablering som där skett medfört stora störningsproblem.

Radiolagen ger sedan 1978 — då en lagändring gjordes — regeringen möjlighet att ge flera företag sändningsrätt. Lagändringen skedde visserligen i syfte att möjliggöra den omorganisering som skett inom radiomonopolet, men den innebär även en lagteknisk möjlighet att tillåta att fristående företag etablerar sig med radio- eller TV-sändningar.

Tidningarnas situation

Det har hävdats från åtskilliga håll att kommersiella radio- och TV-stationer skulle stjåla annonsintäkter från pressen. Erfarenheter från exempelvis Belgien, som helt nyligen infört reklam-TV, visar emellertid att farhågorna varit kraftigt överdrivna. I huvudsak inkräktar TV-reklamen på direktreklamen samt på biograf- och utereklamen. Anledningen är uppenbar; reklam i TV (och radio) lämpar sig bäst för korta och rappa reklambudskap, i situationer där den tid det tar att framställa reklamen är av mindre betydelse. Endast en mindre del av de annonser som förekommer i dagspressen — företrädesvis ren märkesreklam — lämpar sig

överhuvudtaget för etermediet. Andelen ren märkesreklam är helt säkert betydligt större i den "kolorerade veckopressen", men de skäl som framhållits för att slå vakt om dagspressen gäller knappast veckopressen.

I konsekvensens namn bör väl dessutom all konkurrens om annonsintäkterna bedömas som lika allvarlig. Även startandet av en ny tidning innebär ju sådan konkurrens.

Det finns emellertid ett annat hot mot dagspressen som framskyttat betydligt mindre i debatten. Det har redan aviseras att drastiska höjningar av TV-licensen kommer att behöva tas till under åttiotalet. Summor på över tusen kronor per år, inom de närmaste åren, har nämnts. Och inte heller det anses tillräckligt i något längre tidsperspektiv.

Man kan helt enkelt hamna i den situationen att många människor av ekonomiska skäl kommer att bli tvungna att välja mellan att behålla TV:n och att släpa upp dagstidningen. Bland i synnerhet många barnfamiljer, som kanske investerat i dyrbar video-utrustning, kommer valet helt säkert att falla till förmån för TV:n. Många andra grupper i samhället kommer säkert att handla på samma sätt. Resultatet kan mycket väl bli ett kraftigt upplageras för många tidningar, något som i längden kan få betydligt större konsekvenser än eventuellt minskade annonsintäkter.

Femhundra år efter Gutenberg

Det intressanta är emellertid inte hurvida tidningarna kommer att förlora på att kommersiell radio och TV införs. Det avgörande är att yttrandefriheten inte får göra halt vid ett femhundra år gammalt medium. Yttrandefriheten i eter borde vara lika självklar som den som gäller det tryckta ordet. Endast djupt förstockade socialdemokrater kan hävda att det ligger någon väsentlig artskillnad mellan att sprida nyheter, åsikter och förströelse i tryckt form och i form av radio- och TV-sändningar.

Det är möjligt att man på sina håll gärna skulle vilja se "Den Svenska Rikstidningen", den enda tillåtna monopoltidningen, realiserad — kompletterad av "Lokaltidningen" för lokal information. För varje demokratiskt sinnad person skulle detta givetvis vara liktydigt med en horribel utveckling. På samma sätt borde radiomonopolet betraktas. Och med samma självklarhet borde den politiska kampen mot radiomonopolet föras.

Att VPK inte har mycket till övers för yttrandefriheten, det är inget att förvånas över. Och att socialdemokraternas yttrandefrihetspolitik lämnar mycket övrigt att önska, det har vi sett prov på. Men av de tre borgerliga partierna bör vi kräva att de aktivt arbetar för att utöka yttrandefriheten.

Tryckfrihetsförordningen bör omarbetas så att den även garanterar yttrandefrihet vad gäller radio, TV, film, video osv. "Yttrandefrihetsförordningen" vore kanske ett

BREV TILL CONTRA

Invandrare för att dölja fonderna

När argumenten tryter gäller det att höja rösten, eller att se till att diskussionen börjar handla om något annat. Är det inte just det knepet massmedia gått på när löntagarfonderna skjuts i bakgrunden och ersatts av en diskussion om en påstådd invandrarfientlighet. Denna diskussion har livats upp med mediavänliga korsbränningar påstått arrangerade av Ku Klux Klan.

Den kritiske granskaren undrar hur det kan komma sig att en person som själv påstår sig vara medlem i Ku Klux Klan och ansvarig för ett attentat mot en invandrarfamilj i Segeltorp framträder i just Stockholms-Tidningen, socialdemokraternas främsta språkrör. Än mer undrande blir man naturligtvis när det framkommer att mannen tidigare varit känd som socialist som vid några tillfällen försökt infiltrera extremistorganisationer på den andra kanten. Ingen i de media som kan sätta in flera veckors arbete på att undersöka "invandrarfientlighet" bryr sig dock om att följa upp denna märkliga tråd.

Några dagar senare får man på TV se hur polisen rycker ut för att släcka ett brinnande kors i Huddinge. Ungefär tre kilometer från närmaste polisstation och två mil från TV-huset. Inte desto mindre hinner TV först till platsen, hinner montera upp kameror och belysning innan polisen är redo att ingripa. Även här är det ingen som ställer obekväma frågor.

Varje dag bjuder media dessutom på snyftreportage om misshandlade invandrare. Nu är det ju så att det inträffar cirka 12.000 våldsbrott om året i landet. Invandrarna är dessutom överrepresenterade i storstäderna där de flesta våldsbrotten inträffar, och dessutom är invandrarna kraftigt överrepresenterade i de grupper som är mest utsatta för fysiskt våld, dvs män mellan 15 och 45 år. Rent statistiskt bör vi alltså förvänta oss mellan fem och tio överfall på invandrare per dag, utan att invandrarna på något sätt skulle vara en speciellt utsatt grupp. Det är en fråga om avsaknad av lag och ordning i största allmänhet.

Per-Olof Eklund

passande namn på denna omarbetade förordning. Dessutom bör de oklarheter som förekommer i Regeringsformen snarast möjligt utrensas.

Yttrandefriheten är en av de grundpelare ett demokratiskt samhälle vilar på. Att denna yttrandefrihet är allomfattande och oantastlig är ett villkor för demokratin.

Anders Fjällström

Mutor ett måste i Baku!

Mutor utgör ett centralt inslag i det sovjetiska systemet. Ingenting fungerar utan mutor som smörjmedel. Det gäller från lägsta nivå och ända upp till partiledningen. Grunden för systemet ligger i kolchoserna. Där finns de stora manipulationsmöjligheterna, och de möjligheterna utnyttjas till fullo, och effekterna vandrar vidare åt alla håll inom stats- och partiapparaten.

Mutor förekommer på praktiskt taget alla nivåer inom industri och jordbruk i Sovjet, och utgör en konstant ström av tvättade pengar och varor från företag, butiker och kolchoser till de övre kretsarna inom partiledningen och regeringsapparaten.

Ett system med direkta rekvisitioner finns för hantverkare, butiker och kolchoser. Finansiella och andra "bidrag" betalas varje månad till bestämda belopp till distriktssekreterare inom partiet, poliser, inrikesministeriet, åklagarkontoren osv. Det är besvärligare för vanliga fabriker som exempelvis en bilfabrik. Cheferna för dessa företag har ingen källa för att få fram "tvättade" vinster. Men istället för att utesluta dem från mutsystemet har myndigheterna utvecklat ett allmänt bidragssystem för dessa företag under senare år.

I mars 1980 talade jag med direktören vid en stor fabrik i Baku, som var förvånad över att jag inte kände till detta efter att ha arbetat för en lokal tidning så många år.

Storleken på bidraget är fast — det fastställs i överläggningar mellan företagschefen och distriktssekreteraren. Bidraget betalas en eller två gånger per månad, antingen till sekreteraren själv eller till hans ombud. Summan varierar kraftigt, beroende på företagets storlek, dess tillverkning och möjligheterna att tjäna pengar utanför myndigheternas kontroll. Beloppet varierar mellan 1.000 och 5.000 rubel per månad. (1 rubel står officiellt i cirka 6 kronor).

"Och vad händer," frågade jag, "om distriktssekreteraren försvinner? Inte kan den nye sekreteraren få en lista på vilka företag som har betalt vilka belopp till företrädaren? Och hur vet företagschefen om han skall erbjuda pengar eller inte? Och vad händer om den nye sekreteraren skulle vara en hederlig person?"

Min vän ryckte på axlarna. För det första, om en distriktssekreterare försvinner så stannar den andra kvar och bevarar på det sättet kontinuiteten. För det andra kan sekreteraren naturligtvis i ett samtal nämna för vilka utgifter han behöver mer pengar. Om vinken inte blir förstörd får direktören

sparken. Då börjar även de minst begåvade förstå. Vad ärliga distriktssekreterare anbelangar så skulle det kunna finnas sådana som vägrar att ta emot mutor, men min vän berättade att han under tio års arbete vid fabriken ännu inte stött på en enda.

Varifrån kommer pengarna? Det är normalt inte något problem för direktören. En bluffbelöning utlovas till en grupp pålitliga anställda, för att de överträffar planen, sparar energi eller något liknande. Mottagarna behåller en del av belöningen, och återstoden ges till direktören som placerar den i sin mutfond. Bidragen kommer från denna fond.

I början är det ganska enkelt att följa pengarna, eftersom det är ganska få inblandade. De gör ingen hemlighet av det — de har inte mycket att förlora. Inte bara belönade arbetare eller direktörer, utan även polischefer kan berätta hur mycket var och en betalar. Före azerbajdjanse inrikesministern Ali-Zade fick exempelvis in 5.000 rubel i månaden från polisen i Baku, då "bonus" för specialöverenskommelser oräknad.

Det är mycket svårare att spåra de mutor som ges till en minister. Helt klart är att de behåller en del av pengarna för eget bruk, men en stor del av pengarna går uppenbarligen vidare; till den azerbajdjanska centralkommittén eller till ministerrådet. Till vilka personer? Säkert till cheferna för vissa departement. Och jag har fått veta att även sekreterarna i Centralkommittén får sin beskärda del. Namnen på sekreterare i Centralkommittén har nämnts i anslutning till beloppens storlek.

Slutmottagarna

Sedan kommer vi till den mest delikata och komplicerade frågan: Går pengarna vidare till Moskva och hela Sovjetunionens Centralkommitté, regering, Gosplan (planmyndigheten), ministerierna osv? Det finns inga klara bevis. Den lilla krets som är inblandad har mycket att förlora och de talar inte öppet om saken.

Det finns emellertid indirekta bevis. För det första är toleransen hos de centrala

organen för mutor (som de måste känna till) anmärkningsvärt stor.

För det andra har ledarna på delrepublik-nivå ofta uppbackning av nationella ledare. Ta den tidigare ordföranden för Azerbajdjan Högsta Sovjet, "huliganen och mutkolven" Iskendero. Han åtnjöt stöd från Podgornij och flera andra politbyråmedlemmar. Man måste utgå från att han inte fick detta stöd utan vidare.

Slutligen är det klart att ingen centralkommittéledamot lämnar ett besök i någon nationell republik tomhänt. Det är särskilt slående när besökaren är en "inspektör" från Centralkommittén (I tidningarna kallas han "ansvarig tjänsteman" från Sovjetunionens kommunistiska partis Centralkommitté).

Vanligen avdelas en "inspektör" för två eller tre republiker. Hans formella ansvar är inte särskilt stort, men hans inflytande är enormt, eftersom han har sitt finger bland republikens ekonomiska resurser och är med om att skapa "opinioner" där. Inspektören besöker republiken flera gånger om året. Han har inte specialtåg och reser inte med flyg. Alltså kan passagerarna som kommer till stationen en stund före Moskva-tågets avgång bevittna ett förvånande skådespel.

Till den kupé som reserverats för inspektören och hans resällskap bärs alla former av gåvor — handvävda mattor, lädor med rysk kaviar och fisk, enorma korgar med frukt och grönsaker... Många människor är engagerade i lastningen, men det tar ändå mellan fyrtio och femtio minuter att lasta allt. "Husbonden" kommer naturligtvis senare — bara en kort stund innan tåget avgår, när presenterna redan är instuvade.

Jag har fått veta att gåvorna in natura bara är toppen på isberget, och att nio tiondelar av gåvorna lämnas på annat sätt. För inte så länge sedan bestod mutorna mest av kontanter — enorma summor, prydligt packade i vanliga resväskor. Men pengar börjar bli omodernt, även om de toppfunktionärer som har tillgång till specialbutikerna inte känner av inflationen. Idag är guld och diamanter vanligare. Det förklarar kanske antalet juvelererverkstäder som tillverkar kvalitetsprodukter, och som har vuxit upp som svampar i Azerbajdjan. Sheki, som varit ett gammalt centrum för guldhandeln, är i hög grad inblandat i detta.

Naturligtvis är det omöjligt att säga vart inspektörens värdefulla gåvor tar vägen. Men om man tar hänsyn till att tåget lastas öppet, så kan inte avlastningen i Moskva döljas för "intresserade organ". En "ansvarig tjänsteman" är inte den slutgiltige mottagaren, utan bara en länk i en lång kedja som går till toppen i samhället och partiapparaten.

Det är ingen idé att tro att människor i toppen är så välbärgade att dessa affärer inte intresserar dem. Deras girighet känner ingen gräns. De kommer inte att bli kvar på sin post för evigt, och det är de väl medvetna om. Hur säker deras ställning än kan se ut,

Det är kolchoserna och de privata jordlotterna som utgör grunden för ett mutsystem som sträcker sina tentakler till alla delar av samhället — upp till högsta partiledningen.

så skyndar de sig alltid att försöka få tag på mer. För även om mycket tas ifrån dem om de skulle förlora makten, får de utan tvivel behålla en del.

Utbudshierarkin

Jordbrukssektorn spelar en avgörande roll i Sovjets mutsystem, och tillhandahåller en betydande del av de materiella nyttigheter som kan göra ett lyxliv möjligt för en stor del av stats- och partibyråkratin.

När landets ekonomiska situation har försämrats under de senaste åren (och detta har påverkat även Centralkommitténs slutna butiker och restauranger), så har en inofficiell hierarki växt fram parallellt med den officiella. En persons ställning i denna avgörs av hans närhet till de slutliga leverantörerna av materiella nyttigheter: kolchoser och sovchoser, butiker och lager.

Således står exempelvis ministern för oljeindustrin inte bara i tacksamhetsskuld till handelsministern, utan också till cheferna för "departementet för arbetskraftstillgången" (ORS). För att få tillgång till en bristprodukt gör ministern inte bara en direkt förfrågan, utan går istället genom någon av ORS-cheferna. Han blir beroende av dem, särskilt när uppenbara olagligheter förekommer.

I teorin kan ministern avskeda ORS-chefen som om han vore lagerechef. Men verkligheten är sällan så enkel. Oavsett om det gäller rysk kaviar eller japanska stereoanläggningar, så försöker ORS-chefen skaffa direkt personlig kontroll över leveranserna av dessa varor, genom att ta bort eller neutralisera mellanhänderna. Omvänt är de personer som har kontroll över dessa varor angelägna om att skapa direktkontakt med höga

byråkrater, med tanken att denna kontakt inte bara skall skydda dem för deras egen chef, utan också från polisen, åklagaren och departementet för att förhindra svinn av statlig egendom (OBHS) osv. Genom detta kan en situation uppstå där en minister inte kan avlägsna en ORS-ämbetsman eller lägre tjänsteman, utan att bli avskuren från tillgång till eftersökta varor.

Kolchosens betydelse

Kolchosen, oavsett hur fattig den är, är inte bara en källa till varor. Varje kolchosordförande kan ta hand om de resurser som står till hans förfogande. Han kan effektivt kontrollera allt: antalet kor och får, mjölkproduktionen, arealen odlad jord, avkastningen per hektar, storleken på den samlade skörden. Till detta kommer förlusterna av ungdom, skador på frukt och grönsaker, skördekadaver förorsakade av boskap, växtsjukdomar... Sammanfattningsvis är det alltså inte fråga om dubbel, utan tiodubbel, bokföring.

En erfaren kolchosordförande har en privat jordlott utöver kolchosens. Han odlar på kolchosens jord, men den privata lotten står under hans personliga kontroll. Ordföranden, liksom alla andra, ser efter sina egna intressen. Han har också skyldigheter att uppfylla. Mycket används för att underhålla "betydelsefulla gäster" från distriktet och staden, för "presenter" till de rätta människorna, för avtal om bristvaror (trä, tegelsten, jordbruksmaskiner). Ordföranden betalar mutor till alla han är beroende av: distriktssekreteraren, den regionala partikommittén och dess jordbrukssektion, domstolarna, åklagarväsendet, polisen,

inrikesavdelningen inom KGB...

Kolchoserna är också lättarbetade eftersom bönderna, oavsett om de är ryssar eller azerbaidjaner, är ordentligt nedtryckta och skrämde av kollektiviseringen. Det ständiga hotet om "rekvisitioner" hänger över den enda jordiska tillgången, den privata jordlotten. Lägg till detta att man hoppar över givna order och "rekommenderade arbetsdagar" och man får en man som är så besvärad att han aldrig skulle klaga ens om ordföranden försvann med hela kolchosen.

För kolchosbonden är ordföranden Gud, tsar och general, allt i samma person. Men för regionpamparna — särskilt förste distriktssekreteraren — är han mindre än ingenting — en insamlare av mutor, en springpojke som kan ersättas när som helst.

Förste distriktssekreteraren

Två maktvägar har utvecklats sedan Sovjetstatens bildande, den centrala och den lokala. Ledarna i Moskva har alltid försökt underordna allt under sin kontroll, att kontrollera förbindelsevägarna i partiet ner till lägsta nivå. Å andra sidan försöker varje lokal ämbetsman att bli obestridd herre i sitt område, om det nu är en republik, en region eller ett distrikt.

Jämvikt nåddes till slut: Moskva har makt att avskeda förstesekreteraren i en regions eller en stads partikommitté. I utbyte mot detta ingriper man normalt inte i angelägenheter på distriktsnivå.

Men ett distrikts position kan variera avsevärt. I en stor industristad, särskilt i en republiks huvudstad, finns alla sorters pampar och nämnder som går före distriktssekreteraren.

Situationen är annorlunda på landsbygden. Där har distriktssekreteraren ett visst oberoende. På hans begäran arresterar och frisläpper polisen personer, och domaren avkunnar nödvändiga domar. Han avgör när män skall börja så och till vem banken skall låna ut pengar (Vem som helst i exempelvis Bardu-området i Azerbaidjan, kan väljas ut för att skickas iväg på bomulls-plockning. Det är ingen idé att göra motstånd — då får man tre år för huliganism eller för "motstånd mot maktorganen". Grunden för domen? En order från distriktssekreteraren.)

En distriktssekreterare på landsbygden har alltså fullständig kontroll över sitt distrikt. Han väljer övriga sekreterare och hela administrationen, sin egen styrelse, domare, åklagare, kolchosordförande osv. Naturligtvis får han inte sin utnämning gratis. Det är klarlagt att posten som förste distriktssekreterare på landsbygden säljs, och det för ett högt pris. Man har nämnt belopp som 100.000 rubel. Det är svårt att bedöma trovärdigheten i denna siffra, eftersom de som är med om transaktionen knappast vill ge några detaljuppgifter. Man kan se beloppet som en uppskattning. Det beror på en rad faktorer:

distriktets lönsamhet, kandidatens bakgrund, hans position i hierarkin och hans förbindelser med Centralkommittén (som till syvende og sist handhar utnämningen genom byråer inom partiet och den lokala statliga administrationen).

Men hur stora förvärvsbeloppen än må vara, svarar de mot en liten del av de pengar som distriktsssekreteraren kommer att betala i mutor under sin verksamhet. När allt kommer omkring fick han jobbet och en nästintill obegränsad rätt att tjäna pengar på det. Han tar och ger.

En lönsam karriär

Det är svårt att uppskatta hur stora mutor distriktsssekreterarna tar in. Han samlar in mutor överallt han kommer åt, det är uppenbart — från polisen, åklagarmyndigheten, domstolarna, skolorna, sjukhusen osv. Vi kan bara få en ytlig uppfattning genom indirekt information.

Det sägs i Baku att det bästa sättet att göra karriär är att vända upp och ner på himmel och jord för att skaffa fram pengar till "inträdesavgiften" (att sälja saker, bo hos släktingar osv) och på det sättet köpa sig till ett förstesekreterarskap i ett distrikt. Folk blir inte kvar länge i jobbet — tre till fem år är en lång period. Sedan återvänder tjänstemannen till Baku och köper en akademisk examen och får ett obetydligt lärarjobb vid ett institut eller en partiskola. Han köper en lägenhet, en datja (sommarvillan) och en bil och använder resten av sina trettio eller fyrtio år i livet i lugn och ro. Till lönen som lärare (300 rubel) kan läggas 1.500 rubel per månad plus pengar för semesterresan, för barnen (en plats vid en högskola, kläder, västerländsk musik — barn kostar mycket i dessa tider), och tillfälliga omkostnader. Det blir t o m lite över för att lämna efter sig något till barnen. Idag är det svårt att börja utan att ha något att starta med.

Vi talar här om miljoner rubel. För även om distriktsssekreterarens lön uppgår till långt mindre än en miljon rubel om året, så är värdet av de resurser som passerar genom hans hand ojämförligt större. Mottagningar, presenter till framstående gäster, gåvor till delrepublikens huvudstad i tiotal (om inte hundratal), direkta mutor till betydelsefulla besökare, mutor i huvudstaden. Dessutom måste mutor betalas till dem som ordnade utnämningen åt distriktsssekreteraren, och som när som helst kan få honom avsatt. Och distriktsssekreteraren är väl medveten om sin sårbarhet. Vid de tillfällen när partiapparaten beslutar sig för att avlägsna någon sekreterare som har överskridit gränsen så står rubrikerna i tidningarna fram med (till andras upplysning) fraser som "missbruk", "med penningintresse", "han utnämnde överallt människor med fläckar i sitt förflutna", "han skadade ekonomin", "han byggde ett (överdådigt) hus", "han ordnade ett privat markområde för sina djur". Natur-

ligtvis framställs det som om allt upptäcktes efter det att den missledde sekreteraren avslöjades.

Parallelekonomin

Sekreterarens huvudsakliga inkomst kommer från kolchoser och sovchoser. Det är obestridligt att alla former av tvångsförskrivning förekommer på kolchoserna. Men på det stora hela taget är det småsaker. Kärnan är att staten håller rätt på allt från början: boskapen som inte är registrerad, åkrarna, köksträdgårdarna osv som inte nämns i några handlingar. Dessa verksamheter utgör en betydelsefull inkomstkälla för många människor, inklusive en del som demonstrativt saknar det minsta band med jordbruket — invånare i Moskva eller i delrepublikernas huvudstäder till exempel.

Till att börja med är dessa aktiviteter källan till många högkvalitativa produkter som man bara ser på borden hos höga funktionärer: rysk kaviar, fisk, lamm, tomater på vintern och gurka, olika sorters äpplen, fina jordgubbar. Även om byn och distriktet är fruktansvärt fattiga behöver människorna i toppen inte oroas sig. De kan räkna med att få alla presenter de vill ha så snart de anländer. De kommer att bjudas på middagar hela tiden och, alldeles innan de lämnar distriktet, kommer deras tågkupé att fyllas med allt de kan tänka sig — kaviar, fisk, lamm och vindruvor.

Detta är inte mutor; mutor betalas i pengar och guld. Det är en present. Alla över en viss nivå tar dessa presenter med sig hem, inklusive anställda vid Centralkommittén och ministerrådet, anställda vid republikens åklagarmyndighet, OBHS-inspektörer och ministrar, berömda läkare, ledamöter av Högsta Sovjet och chefer för ORS. De får allt detta för att ta det tillbaka till Moskva, eftersom distriktsssekreterarna förstår vikten av att upprätthålla banden med centrum. Vad betyder tegelstenar eller taktäckningsmaterial för en tjänsteman i planmyndigheten Gosplan? Kaviar och vindruvor är däremot en annan sak. De är mer eftertraktade i Moskva än på landsbygden.

På detta sätt existerar en parallelekonomi som kan skapa rikedomar åt hundratal eller tusentals människor vid sidan (eller t o m inom) den dåliga kolchosekonomin. Vi har redan diskuterat en källa till välstånd: den statliga jord som inte är registrerad i handlingarna och som förefaller vara ouppodlad. Det kostar inget att odla denna mark, eftersom kolchosen betalar för den mark de odlar på. Kolchosarbetare arbetar där, och kolchosen betalar deras lön. Kolchosen låter boskapen beta där. Den betalar för fåraherdar, mjölkerskor osv. Allt som marken producerar är ren vinst. Och denna vinst är inte bara skattefri, utan den ökar till det mångdubbla, eftersom produktionen inte säljs till de jämförelsevis låga officiella priserna, utan till mycket högre marknadspriser.

Om en blygsam privat lott som odlas utan konstgödsel eller mekaniska hjälpmedel kan föda en hel kolchosfamilj, vad kan inte då jord som odlas med tillräcklig arbetskraft och maskinell utrustning göra? När det råder allmän varubrist kan den göra mycket. Naturligtvis inte för landet, men för den smala krets som är beroende av det halv-officiella stjälandet.

Artens ursprung

Hur detta system växte fram och i vilken utsträckning dess deltagare — på skilda nivåer — känner till dess existens kan man bara spekulera om. Antagligen skapades det på order, direkt eller indirekt, från högsta nivå. Det är visserligen riktigt att människor i toppen på hierarkin är alldeles för försiktiga för att organisera eller godkänna något sådant, men det behöver de inte. Det är inte nödvändigt att uttrycka sina önskningar högt; det räcker med att tänka på dem. Det finns alltid tillräckligt med människor på nästa nivå som kan förutse önskemålen och se till att de blir tillgodosedda. Ledare på delrepubliknivå vågar inte ge olagliga order. Även distriktsssekreteraren själv föredrar att inte känna till något. I slutändan ligger ansvaret hos kolchosordföranden. Låt honom bry sin hjärna med att lösa situationen, antingen genom att använda kolchosens tillgodohavanden, kolchosböndernas privata jord eller genom att odla jord som officiellt ligger i träda.

Och om ordföranden inte är tillräckligt intelligent så är det inget problem. Han kommer då helt enkelt att försvinna som ordförande. En annan, smartare, ordförande kommer att ta hans plats. Det påminner om evolutionsprocessen — arternas ursprung från det naturliga urvalet.

Denna struktur innefattar hela den sovjetiska parti- och statsapparaten. Den eliminerar de inte samarbetsvilliga på alla nivåer — republikerna, regionerna och distrikten. Och de som blir kvar liknar varandra som tvillingar. De talar på samma sätt och de är också tysta på samma sätt. Ingen av dem vill veta mer än de antas göra officiellt, och alla vill de ha mer än vad som tilldelas dem enligt de generösa regler som gäller för ansvariga chefer. Hur säkra deras positioner än må vara, så är de tillfälliga. När de gömmer händerna bakom ryggen tar de allt de kommer åt. De är väl medvetna om riskerna med att stjäla, med tanke på den knivskarpa konkurrensen på deras nivå i hierarkin. Men i en värld där alla stjälar är det ännu farligare att inte anpassa sig. De kan inte hjälpa att de stjälar. De har lärts att göra det.

Rafael Bachmatov

Rafael Bachmatov har under många år arbetat på tidningen Bakinskij Rabotji (Bakarbetaren) i Baku. Han var ledamot av sovjetiska författarförbundet och skrev så sent som 1980 i Literaturnaja Gazeta. 1981 emigrerade han till Israel, där han nu bor.
Copyright Freedom at Issue, New York

Starkt intresse för politiskt nytänkande på Island!

I början på sommaren hölls kommunalval på Island, vilket ledde till en stor framgång för det högerorienterade Självständighetspartiet. Men isländsk politik är inte bara de etablerade partierna. Under de senaste åren har en livaktig ideologisk debatt växt upp kring "Frihetsförbundet" (Félag Frjálsbyggjanna). Contra har på Island träffat representanter för Frihetsförbundet.

Vägen från flygplatsen Keflavik (där den stora amerikanska basen ligger) in till Reykjavik är en chockartad upplevelse för den som inte är bekant med Island sedan tidigare. Mil efter mil av lavafält. Inte ett träd, inte ett grässtrå. I bästa fall lavar och mossor som kan täcka någon liten fläck här och där. Eftersom det inte finns några träd ser man mycket långt åt alla håll. Landskapet är helt öde. Inte ett hus så långt ögat kan nå, fränsett något enstaka fiskeläge nere vid stranden.

När man kommer närmare Reykjavik lättas landskapet upp lite, det börjar bli frodigt grönt och man får se husen komma allt tätare. Men träden förmår inte växa sig större än till buskar.

Reykjavik är trots sitt ringa invånarantal (cirka 80.000 människor) en utbredd stad. Ytan skulle räcka till en mångdubbel befolkning i Sverige. Men eftersom Island är så glesbefolkat kan man kosta på sig att ha ordentliga utrymmen.

I utkanten av det centrala Reykjavik finns Félag Frjálsbyggjanna (Frihetsförbundet) installerade i en del av en lager- och industribyggnad. Denna organisation har väckt en intressant debatt till liv i den isländska politiken. Den är inte rädd för att ta upp frågor som knappast alls diskuterats tidigare. Och man gör det på ett mycket framgångsrikt sätt.

Förbundet utger tidskriften Frelsid (Frihet) sedan 1980. Det är en mycket påkostad tidskrift som inriktar sig på ekonomiska och ideologiska frågor.

Inriktningen ligger i första hand på teo-

retiska frågor kring marknadsekonomi. Och kvaliteten är, så vitt en icke isländsktalande kan bedöma, hög. Initiativtagare till tidskriften och redaktör är Hannes Gissurarson, som f n studerar i Oxford.

Contra fick tillfälle att diskutera med Skafti Hardarson och Geir Haarde, bägge medlemmar i Frihetsförbundet och Geir Haarde dessutom ordförande i Självständighetspartiets ungdomsförbund.

Frihetsförbundet uppstod delvis som en protest mot den fantasilösa och konserva-

Utsikt över Reykjavik. Röret för ner det varmvatten som pumpas upp ur jorden till staden, där det tjänar uppvärmingsändamål. Den politiska scenen på Island har fått ett intressant tillskott i form av Frihetsförbundet, som väckt en livlig ideologisk debatt.

tiva attityden inom Självständighetspartiet. Men på några år har organisationen rört om så mycket i grytan att det alltså är en medlem i organisationen som är ordförande i partiets ungdomsförbund.

Skafti Hardarson berättar att man har en livlig aktivitet på skolorna och att det finns ett levande intresse för tankarna bland skolungdom. "Det är populärt att vara 'anarkist' bland 16-17-åringar. De går naturligtvis till överdrift, men när de mognar ansluter de sig till vår liberala linje. Det är mycket bättre än när ungdomarna från början har en socialistisk böjelse och senare hamnar hos kommunisterna."

Frihetsförbundet har sin grund i en "traditionell" antikommunism. Och visst slår organisationen hårt mot de kommunistiska staterna och förtrycket där. Men Skafti Hardarson menar att det inte räcker med det negativa budskapet. "Om vi bara diskuterar kommunismens brister så för vi diskussionen på fiendens villkor. Vi diskuterar de

frågor som socialisterna är intresserade av. Vi tycker att det är bättre att föra fram ett eget alternativ, att visa vilka möjligheter ett kapitalistiskt samhälle skulle ha. På Island är vi lika sönderreglerade av socialism som ni i Sverige. Vi kommer med de nya spännande idéerna, idéerna som engagerar. Och nu förs debatten i exempelvis skolorna alltmer på våra villkor. Det är våra frågor som diskuteras."

Utöver föreningsarbetet arbetar man som nämnt med tidskriften. Den har blivit Islands största icke populär-tidskrift. Med en upplaga på 1.000 exemplar. Men Island har bara en fjrtiondel så många invånare som Sverige. Bland senare nummers artiklar finns bland annat en lång analys av det tidiga Islands politiska system av David Friedman, ekono-

miprofessor och son till Nobelpristagaren Milton Friedman. David Friedman menar att det isländska samhället under 900-, 1000- och 1100-talen är ett av de få exemplen, om inte det enda, på ett samhälle utan en för medborgarna förkvävande statsmakt. Det fanns ingen egentlig statsmakt i landet, utan alla gemensamma angelägenheter löstes på annat sätt. Detta samhällsskick borde vara en intressant förebild även för våra dagar menar David Friedman.

Organisationen ger även ut böcker, bl a har Friedrich von Hayeks bok *Vägen till trældom* getts ut på isländska (i samarbete med ett annat förlag). Hayek står också som "rådgivande redaktör" till tidskriften Frelsid.

Hayek är en av de många prominenta libertarianer som besökt Island för att diskutera ekonomi och ideologi. Frihetsförbundet har sett till att det kommer en jämn ström av besökare från bägge sidorna av Atlanten.

Carl G. Holm

SVERIGE-NYTT

Contras notissammanfattning innehåller sammanfattningar och kommentarer till händelser i världen. De källor som refereras är inte direkt citerade, utan texten är Contras sammanfattning av originalkällan, för såvitt inte annat markerats med citationstecken.

Danmark och Liechtenstein

De svenska socialdemokraterna har sedan en tid drivit tesen att "löntagarfonder flyttar inte till Liechtenstein". Nu har man som avskräckande exempel plockat fram en dansk fond som är på väg att flytta till Liechtenstein. Det rör sig om Maersk McKinley Möllers familjestiftelse, som är basen i ett av Danmarks största rederi- och industri-konglomerat. För många svenskar kanske mest känt i form av charterflygbolaget Maersk.

Gruppen hade tidigare erhållit rättigheter på letning av olja och gas i i stort sett hela den danska delen av Nordsjön. Dessa rättigheter erhöll gruppen när den danska staten inte trodde att det fanns någon olja där. Rättigheterna var tidsbegränsade till femtio år. Gruppen satsade målmedvetet och systematiskt på utforskning av området, och har funnit stora mängder olja och gas. Och mer finns säkert att hitta. Men när företaget Møller-gruppen satsat miljarder på ett projekt som staten tidigare bedömt som utsiktslöst, och började få tillbaka en del av sina pengar, så beslöt danska staten att dra in de tillstånd som redan var beviljade och betalda! Verksamheten blev för lönsam för Møller, varför folketinget stiftade en speciallag som upphävde det avtal som det tidigare självt godkänt. Utan någon egentlig ekonomisk kompensation till Møller.

Trots detta har Møller-gruppen stannat kvar i Danmark. Det är en ny lagstiftning som driver stiftelsen att lämna landet. Enligt en ny lag kommer stiftelser av den typ det är fråga om dels att belastas med 40% skatt på utdelning, dels 2,2% i förmögenhetsskatt. För Møller-gruppen skulle detta enligt Maersk McKinley Møller innebära ungefär 200% i skatt på stiftelsens årliga intäkter. En flyttning från Danmark blir alltså en fråga om stiftelsens överlevnad. T o m vår svenska Pomperipossa hamnar i lä.

Nästa uppseendeväckande inslag i affären är att Danmarks riksbank stoppat överföringen av medlen, utan någon som helst laglig rätt.

Företrädare för stiftelsen säger att de inget hellre vill än att stanna kvar i Danmark, men skall detta över huvud taget vara möjligt måste skattebelastningen sjunka till en bit under 100%!

För den som inte vill fördjupa sig i de danska skattereglerna finns det emellertid även ett mer demagogiskt motargument mot det socialdemokratiska talet om lönta-

garfonder som inte flyttar till Liechtenstein. Privata företag flyttar inte pengarna till Costa Rica. . . Det är ju sannolikt i detta land som det kommunalägda Växjö Energiverks pengar försvunnit. Växjö Energiverk har en styrelse bestående av politiker, vald på ungefär det sätt som Olof Palme och Gunnar Nilsson nu tänker sig att löntagarfondernas styrelser skall väljas på.

Milton Friedman i Danmark

Milton Friedmans i hela världen uppmärksammade TV-serie "Frihet att välja" har under sommaren sänts i dansk TV. Tidigare har den gått i bl a amerikansk, brittisk och norsk TV. Men svensk TV anser den vara alltför farlig. Serien kan dock hyras på videokassett från PA-rådet i Stockholm. Tyvärr till priser som är ungefär tio gånger så höga som bensinmackarnas videouthyrning.

Barntillsyn

Professor Jörgen Westerståhl i Göteborg har nyligen i den socialdemokratiska tidskriften *Tiden* behandlat förhållandet mellan kommunalpolitiker och väljare. Han refererar undersökningar som visar att det är i framförallt en fråga som politikerna kraftigt avviker från befolkningens åsikter. Väljarna — och kommunalpolitikerna — har betts välja mellan kommunala daghem, familjedaghem och en "bidragslinje" innebärande att samhället genom bidrag gör det möjligt för någon förälder att stanna hemma. Bidragslinjen vinner en förkrossande majoritet på mellan 70 och 80 procent i samtliga demokratiska partiet. Även inom vpk vinner bidragslinjen majoritet.

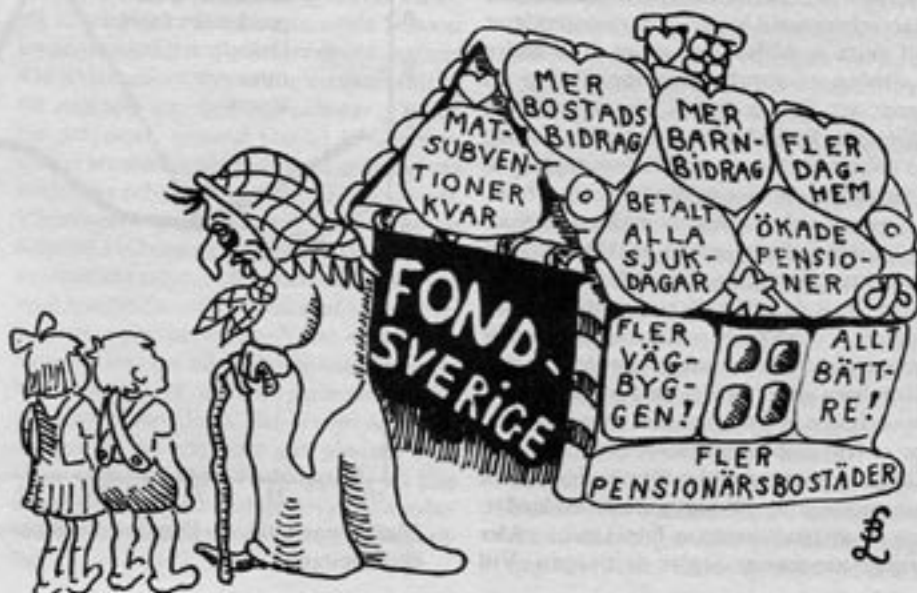
Bland de valda ombuden ser det dock

helt annorlunda ut. 80% av de socialdemokratiska fullmäktigeledamöter som intervjuats placerar kommunala daghem på första plats! Och inte en enda vpk:are ansluter sig till den bidragslinje som trots allt majoriteten av partiets väljare höll på!

Westerståhl konstaterar vidare att de kommunala daghemmen blir allt populärare i högre socialgrupper. 43% i socialgrupp I är för kommunala daghem, medan bara 20% inom socialgrupp III har samma uppfattning, i bägge fallen gäller siffrorna enbart socialistiska väljare. För borgerliga väljare är andelen anhängare av kommunala daghem så låg att det inte blir någon större skillnad mellan socialgrupperna.

Westerståhl drar slutsatsen: "Den bild av opinionen som här framträder strider mot den som presenteras i massmedierna — där barndaghemssintressenter helt brukar dominera — och beror naturligtvis på att väljarna erbjuds alternativt familjebidrag. Det förefaller alltså som om väljarna i gemen har en väsentligt mera traditionell, familjeinriktad syn än den vi möter i den allmänna debatten. Överhuvudtaget har nog politikerna anledning att fundera lite mera allmänt kring detta. Den lagstiftning berörande den traditionella familjen och därtill anknutna värden som genomförts i vårt land under de senaste 30 åren skulle kunna betecknas som familjefientlig. . . denna politik (är) knappast ett uttryck för folkviljan".

Det finns ytterligare en poäng att hämta i Westerståhls artikel. Väljarna bryr sig inte det minsta om vilket kön de valda fullmäktigeledamöterna har. Trots att detta av somliga partier förts fram som en central fråga. När man frågar väljarna om betydelsen av olika grupptillhörigheter hos de valda kommunfullmäktigeledamöterna finns det bara en grupptillhörighet som är väsentlig: vilken kommunledamoten är bosatt i. Kön, ålder och samhällsklass bryr väljarna sig inte om. Och allra minst bryr man sig om kön.

Marginalskatterna kvar!

Den skatteeppgörelsen mellan mittenpartierna och socialdemokraterna är ju avsedd att avsevärt reducera marginalskatterna, bl a för att öka medborgarnas arbetsvilja. Men kommer man någon vart?

Vid vilken inkomst uppnås en viss marginalskatt?
1981 års priser.

	Marginalskatt	
	40%	50%
Sverige 1985*	58.000	64.000
Sverige 1971	59.000	83.000
Västtyskland	80.000	130.000
Storbritannien	125.000	180.000

* Beräkningen är här mycket snäll mot skatteeppgörelsen, den förutsätter nämligen att inflationen blir 5,5% per år. Överstiger inflationen detta belopp kommer de angivna marginalskatterna att uppnås vid lägre inkomster.

Tabellen visar med all önskvärd tydlighet att det svenska skattetrycket även efter den planerade sänkningen kommer att ligga på en nivå som är så mycket högre än andra industriländer att den knappt är jämförbar. Även vid en jämförelse med Sverige 1971 blir skärpningen mycket kraftig, trots att 1971 års svenska skattetryck var betydligt hårdare än dagens skattetryck i Västtyskland och Storbritannien.

Tandvårdssocialism

Tandvårdsutredningen har framlagt förslag som innebär fortsatt socialistisk frammarsch på tandvårdsområdet. Man arbetar för att folktandvården på kort sikt skall ta hand om 35% av tandvården för vuxna, och på sikt 50%. För att få tandläkare att fylla ut organisationen med föreslås fortsatt etableringsstopp för privata tandläkarmottagningar. Nya tandläkare får bara ta över gamla mottagningar, exempelvis i samband med pensioneringar, eller ansöka om anställning vid folktandvården. Socialminister Karin Söder har i tidningsartiklar och intervjuer förklarat att detta är nödvändigt så att även andra områden än storstäderna får tillgång till tandvård. Frågan är om hon vet vad hon talar om. Ty etableringskontrollen är idag så utformad att det är etableringsstopp även i områden där det är stor tandläkarbrist. Unga människor som genomgått tandläkarutbildning skulle gärna etablera sig på hemorten för att tillgodose behovet av tandvård, men de förbjuds av myndigheterna. Det är av olika skäl to m fördelaktigare för privattandläkare att etablera sig i Stockholm, Göteborg eller Malmö, än i någon mindre stad. Inte p gr a marknaden, utan på grund av statens etableringsrestriktioner. En tandläkare i dessa tre städer får nämligen flytta sin mottagning till andra delar av landet, medan en tandläkare som finns i andra städer enligt nuvarande regler är livegen. Vill

Docent Lars Söderström vid Lunds universitet har granskat överenskommelsen i tidskriften *Ekonomisk Debatt*, landets mest kvalificerade ekonomiska tidskrift.

Han har bl a tagit fram följande tabell:

	60%	70%	80%
1978	122.000	147.000	288.000
1979	137.000	250.000	fanns ej
1980	fanns ej	fanns ej	fanns ej
1981	277.000	fanns ej	fanns ej

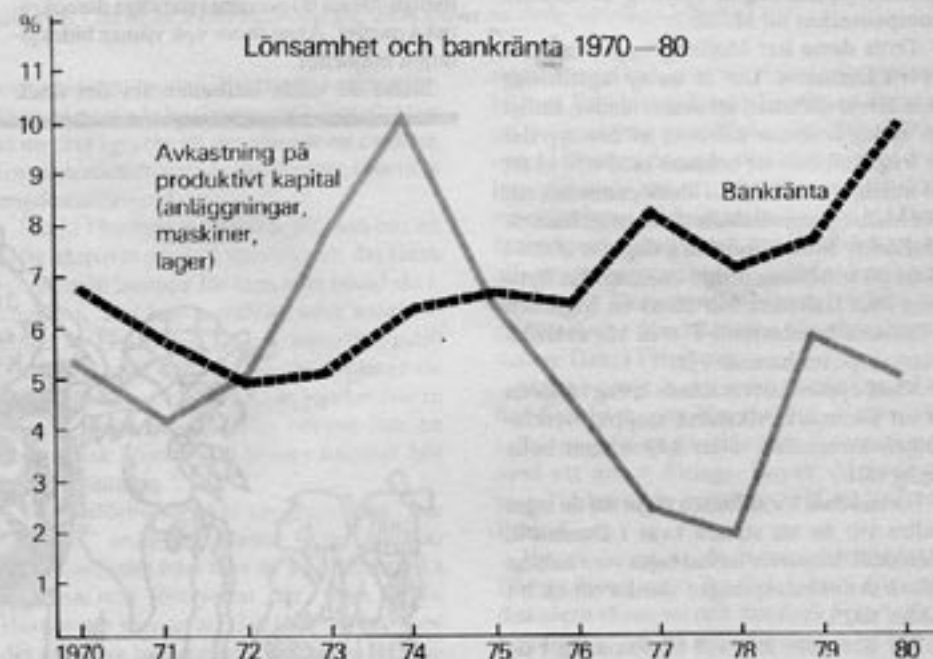
han/hon flytta återstår bara att sälja praktiken och söka få anställning vid folktandvården.

Som alltid när det gäller offentlig verksamhet lämnar effektiviteten inom tandvården mycket övrigt att önska. Enligt tandvårdsutredningens egna beräkningar har kostnaderna för folktandvårdens vuxendel ökat med 112% mellan 1974 och 1979. Privattandläkarnas kostnader har under samma tid bara ökat med 50%. Samtidigt ökade folktandvårdens taxeintäkter med 37% per timme, medan privattandvårdens intäktsokning per timme exakt svarade mot kostnadsökningen, 50%. Dessutom arbetar privattandläkarna fler timmar per vecka än vad som är vanligt i folktandvården.

Alla sakargument talar alltså för en neddragning av folktandvården och en fri etablering för privattandläkarna. Även ett av centern styrt socialdepartement arbetar i rakt motsatt riktning.

Sverige toppar läneligan

Solomon Brothers, ett av världens ledande

Förklaringen till de låga industriinvesteringarna är enkel! (Diagram från Näringslivets ekonomifakta)

investmentföretag, gör varje år en sammanställning över vem som lånar mest pengar på obligationsmarknaden. Sverige återfinns på alla de senaste fyra årens listor. 1978 på fjortonde plats med en upplåning på 348 miljoner \$, 1979 på tredje plats med en upplåning på 1.405 miljoner \$, 1980 på första plats med en upplåning på 2.632 miljoner \$ och 1981 på åttonde plats med en upplåning på 669 miljoner \$. På Solomon Brothers lista återfinns inte bara ett antal stater, utan också Världsbanken, kraftföretag, några enstaka andra storföretag osv.

(Financial Times, London)

Utvecklingsfonderna

Staten och landstingen betalar en stor del av verksamheten vid de regionala utvecklingsfonderna. Vice ordförande i Utvecklingsfonden i Kalmar län heter Tor Johansson. Han är inflytelserik socialdemokratisk landstingspolitiker. 1981 lyfte han 50.000 kronor i arvode från utvecklingsfonden för sitt uppdrag. Han deltog i 2 (!) sammanträden med fondens styrelse. Själv förklarar han det med att han har så många andra förtroendeuppdrag att ta hand om.

Läroböcker

Det finns all anledning att uppmärksamma vilka texter som kan återfinnas i skolans läroböcker. I "Nya GENA 2" — geografi och naturkunskap för mellanstadiet heter det under kapitlet Östtyskland, i en fakturuta dessutom, "Statsform demokratisk republik". För politiskt helt okunniga barn i elvaårsåldern presenteras Europas näst Albanien och Sovjet hårdaste och mest hänsynslösa diktatur som en "demokratisk republik".

(Barometern, Kalmar)

UTLANDS-NYTT

Än så är det långt till vår . . .

En av Contras medarbetare fick nyligen ett brev från en privatperson i Warszawa. Brevet hade varit på väg en månad och bar stämpeln "ocensurerat". Kuvertet hade klippts upp i ena kanten och efter granskningen förseglats med en häftklammer.

"Vintern är er, våren tillhör oss" lød Solidaritetets paroll efter den 13 december. Men än är den polska "våren" långt borta.

Danska kommunister

En spricka har uppstått i danska kommunistpartiet. Nio framstående medlemmar har krävt att partiledningen skall avsättas, efter en ekonomisk skandal. De nio, som anförts av Hanne Reintoft, klagar också på att partiet är alltför underdånigt gentemot Sovjet och att det är odemokratiskt. Hanne Reintoft hävdar att partiledningen "undertrycker yttrandefriheten, utser lokala ledare från partihögkvarteret och använder valmetoder som hindrar förändring". I mars avslöjade polisen att den fått en anmälan om stöld av 40.000 kronor i kontanter, huvudsakligen i västtyska mark, hos en centralkommittéledamot vid namn Ingmar Wagner. Wagner har vägrat att avslöja varifrån pengarna kom, och han har dömts för valutabrott.

Sydvietnam

Den nordvietnamesiska regimen har ännu inte lyckats förvandla Sydvietnam till riktigt samma stenhårda och efterblivna fängelse som Nordvietnam. I söder är levnadsstandarden fortfarande avsevärt högre än i norr, främst på grund av att det ännu finns vissa inslag av fri företagsamhet kvar. Men förhållandena blir allt svårare, och många betalar mer än 10.000 kronor i guld och västvaluta för att få följa med någon av de många små båtar som tar flyktingar till Thailand, Malaysia, Filippinerna, Indonesien eller Hongkong.

Den officiella risransonen i Saigon räcker idag till ungefär hälften av behovet. För att klara sig måste invånarna köpa ris på den svarta marknaden. Och invånarna blir nu allt fler igen. Efter det kommunistiska maktövertagandet drevs en stor del av stadsbefolkningen ut i "de nya ekonomiska zonerna" för att arbeta med nyuppodling av obrukad mark. Förhållandena i dessa områden har varit mycket hårda, och invånarna flyttar nu, så snart de kan, tillbaka till städerna. Det är nämligen möjligt att köpa uppehållstillstånd för tre månader i taget i de större städerna. Tidigare levde de som övergav de nya ekonomiska zonerna i städerna helt illegalt, och då utan någon som helst rätt till risransoner. Men nu är det alltså möjligt att köpa sig en formell rätt att

bo i staden.

Sydvietnameserna gör detta, eftersom de inte klarar av de hårda livet i de nya ekonomiska zonerna. Zonerna fylls istället med inflyttade nordvietnameser. Jämfört med livet i det sedan 25 år kommunistiska Nordvietnam är nämligen livet där betydligt lättare och friare. Regeringen i Hanoi arbetar dock självklart och målmedvetet för att förhållandena i söder skall bli lika hårda som de i norr. För att uppnå detta mål är Vietnam som bekant Sveriges näst största mottagare av u-hjälp.

(*The Economist, London*)

Snabbköpsdoktor

I USA har en ny bransch börjat växa med explosiv hastighet. "Snabbköpsdoktorn". Det är små läkarmottagningar, som ofta placeras i shoppingcentra. Där klarar man av de vanligast förekommande åkommorna, mindre operationer etc. Någon tidsbeställning behövs inte, men trots det behöver man vanligen inte vänta mer än 15 minuter. Ett besök kostar normalt mellan 25 och 30 dollar. Och det skall betalas kontant eller med kreditkort. Den trassliga byråkrati som är förenad även med det amerikanska (privata) sjukförsäkringssystemet ingår inte i denna lågprislösning. Kostnaderna för de nya små läkarmottagningarna ligger upp till 50% lägre än hos de stora tungrodda sjukhusen. Och de ligger dessutom nära och bekvämt till för patienterna, som därigenom sparar tid och besvär.

Man uppskattar att det idag finns 400 läkarmottagningar av denna typ i USA. Alla utom en handfull har öppnats de senaste tre åren. (*The Economist, London*)

Nytt försvar mot robotar

I USA undersöker försvarsdepartementet möjligheterna att använda ny teknik för att slå ut sovjetiska interkontinentala robotar innan de når USA. Projektet skulle omfatta 432 jaksatelliter som skulle vara redo att gå till angrepp mot fientliga robotar. Chefen för projektet, general Daniel O Graham, menar att man skulle kunna slå ut 95% av de sovjetiska robotarna med ett sådant system. Värmesensorer skulle avslöja varifrån de sovjetiska robotarna avfyras och skulle sedan automatiskt avföra och styra 40 till 50 robotar med konventionella vapen mot var och en av kärnvapenrobotarna. Nästa steg skulle vara att angripa alla robotar som kommer inom en engelsk mil från de amerikanska robotavfyringssilona. Ett tredje och mer avancerat system vore att placera mer avancerade satelliter i omlopp, för att låta dessa direkt skjuta ned de sovjetiska robotarna med laserkanoner eller partikelstrålar.

Projektet skulle enligt general Graham kunna ersätta den nuvarande sk "MAD"-doktrinen, som utgår från hypotesen att bägge supermakterna har tillräckligt med kärnvapenrobotar för att förgöra motparten och att varje kärnvapenangrepp mot USA måste besvaras med en maximal vedergällningsoperation som leder till garanterad ömsesidig undergång för de två supermakterna.

(*America's Future, New Rochelle*)

Elva år för intervju

Den kroatiska nationalekonomen Marko Veselica gav i slutet av förra året en intervju för den västtyska tidningen *Der Spiegel*. Uttalandena i intervjun har nu renderat Veselica ett fängelsestraff på elva år! Veselica har redan tidigare avtjänat fängelsestraff på sammanlagt sex år i Jugoslavien, p gr a sin frispråkighet.

(*Menschenrechte, Frankfurt*)

Sovjets stöd till Kuba

Sovjet stödjer nu den kubanska ekonomin med ungefär 4 miljarder \$ (24 miljarder kronor) per år. Det betyder mer än en dollar per dag och invånare. Dessutom köper Sovjet 72% av Kubas export. Den kubanska levnadsstandarden låg innan revolutionen särklassigt högst i Karibien. Än är man inte nere på sista plats, men man ligger numer långt ner i regionen. Och förfallet fortsätter, trots det sovjetiska stödet.

(*The Economist, London*)

Oppositionen nära makten i Johannesburg

Progressiva Federala Partiet, som motsätter sig apartheid, tog hem 23 av 47 platser i Johannesburgs stadsfullmäktige vid senaste valet i mars i år. Det var alltså bara ett mandat från egen majoritet för detta parti i Sydafrika's särklass största och mest betydelsefulla stad. Under de senaste åren har PFP vunnit positionen som ledande oppositionsparti i parlamentet. Det rekryterar främst sympatier bland den engelskspråkiga minoriteten bland de vita, men har nu även börjat vinna viss terräng hos den afrikaansspråkiga majoriteten, som annars utgör basen för Nationalistpartiets nuvarande apartheidpolitik.

Men inte heller regeringen går oberörd förbi de stämningar som gör sig gällande i allt större utsträckning. Som ett tecken på detta kan man ta Presidentrådets förslag till ny konstitution, där såväl färgade (personer av blandras) som indier och svarta skulle få ökat politiskt inflytande. Längst ned skulle finnas valda lokala myndigheter, vita, färgade, indiska eller blandade (inkluderande även svarta). De svarta skulle normalt få egna lokala myndigheter. Via de vita, färgade, indiska eller blandade lokala myndigheterna skulle den högre administrationen byggas upp. Det skulle finnas sju stadsråd och åtta

provinsråd, dessa femton råd skulle bestå av representanter för vita, färgade och indier. Även parlamentet skulle få representation för de tre grupperna. Förslaget måste definitivt uppfattas som ett steg i riktning mot politiska rättigheter för Sydafrikas alla medborgare. Men bara som ett första litet steg. Många ytterligare skulle behövas.

Östeuropa-universitet

I England har det väckts ett förslag om inrättandet av ett speciellt Östeuropa-universitet någonstans i Västeuropa. Universitetet skulle ge utbildningsmöjligheter för östeuropeiska flyktingar och för västeuropeer med intresse för östeuropeiska frågor. Det finns redan idag gedigna kunskaper om Östeuropa utspridda på olika akademiska institutioner i Västeuropa. Ett samlat universitet skulle ge dessa kunskaper vidareutvecklingsmöjligheter, visa folken i Öst vilket engagemang för deras sak som finns i Väst, samt utgöra basen för ett framtida fritt undervisningssystem i Östeuropa.

(FCI, London)

Människorättskämpen i Nicaragua gripen

På flygplatsen i Nicaraguas huvudstad Managua greps för en tid sedan en ledare för Nicaraguas kommission för de mänskliga rättigheterna (CPDH). Han var på väg till Costa Rica med dokument som bl a belyste 30 försvunna personers öde. Hur 16 fångar dödades och 28 skadades i fängelset Zona Franca den 27 juni 1981. Flertalet av de dödade avrättades av regeringssoldaterna efter ett flyktförsök, men utan rättegång. Redogörelser för blodbad och andra våldsdåd som inträffat i Nicaragua. Dokumenten beslagtogs och José Esteban Gonzales förhindrades att lämna landet. Vid ett senare tillfälle lyckades han ta sig till Costa Rica, men utan dokument.

(Menschenrechte, Frankfurt)

Fångrevolt i Litauen

Den litauiska underjordiska tidskriften *Ausra* berättar om en fångrevolt som ägde rum i Kaunas-området den 9 juli 1981. Revolten tildrog sig i arbetslägret Pravienskis. Flera fångar straffades oskyldigt för mordet på en annan fånge, som hade tjänstgjort som informatör åt fängelseledningen. En delegation fångar uppvaktade lägerchefen och krävde att de som straffats skulle frisläppas från isoleringen. Lägerchefen uppmanade fångarna att lämna hans kontor, annars skulle de också straffas. Fångarna tänkte då på en behållare med fernissa i den möbelfabrik som ingick i lägret. Elden spred sig och fångarna beväpnade sig med vad som fanns tillgängligt. Lägerledningen och myndigheterna ingrep då och öppnade eld. Revolten kvävdes till kostnaden av femton liv och femtio sårade. (LNA, London)

Byråkratins hand

En uppskattning från Nederländerna visar att 11 av landets 150 miljarder gulden i export går åt till att hålla exportbyråkratin (tulldeklarationer, valutatransaktioner etc) vid liv. Det finns ingen anledning att tro att förhållandena i Sverige skulle vara särskilt annorlunda.

Rovfiske

Sovjets, Kubas och Östtysklands rovfiske utanför Angolas kust har nu medfört att Angola måste importera fisk från Sovjetunionen! För den kaffe som Angola säljer till östblocket betalas inte ens hälften av världsmarknadspriset. Och med de oljeintäkter som regimen i Luanda får från Cabinda-området måste man betala kostnaderna för kubaner, östtyskar och andra östeuropeer, som finns stationerade i landet.

(Intern Informationen, Interlaken)

Viceordförande talar ut

En av de många viceordförandena i Kinas Kommunistiska Parti, Chen Yun, har i ett brev till politbyråns medlemmar kritiserat de intellektuellas eftersatta situation i Kommunist-Kina, och samtidigt lovordat förhållandena på Taiwan. Brevet vidarebefordrades av partisekretariatet för diskussion! I brevet uttalar Chen Yun sitt missnöje med partiets beslut att driva en kampanj för att kritisera den kapitalistiska liberaliseringstendensen. Det har genomförts för många kampanjer säger han, och befolkningen är missnöjd med dessa.

(Intern Informationen, Interlaken)

Mord utanför ambassad i Moskva

I amerikanska ambassaden i Moskva finns sedan 1978 sju sibiriska pingstvännen, som begärt att få utvandera till USA, men vågrats detta av de sovjetiska myndigheterna. Ambassaden har låtit dem bosätta sig i källarplanet. En dag under förra året fick de se hur tre män tog sig igenom ambassadens grind – som saknar amerikansk vakt. Sovjetiska vakter följde dem in på området och släpade sedan ut en av männen. Vakterna slog mannens huvud mot muren tills ansiktet förvandlats till en blodig massa. Man kastade honom sedan på marken med ansiktet uppåt. Blod försade ur munnen. Sibirierarna hörde hur en av vakterna förklarade att mannen var död. Den amerikanska regeringen har protesterat mot det inträffade, men fått svaret att mannen var "terrorist". Sannolikt var det en man som likt sibirierarna sökte få politisk asyl på amerikanska ambassaden.

(RCDA)

Försvunna konstskatter

Afghanistanska konstskatter av stort värde har försvunnit från museer i Kabul och på andra håll efter den sovjetiska inmarschen. Många gamla konstskatter har också förstörts. Det säger bestämda uppgifter som nått Väst, och som bl a bekräftas av dr Chahibai Mustamandy, som tidigare varit chef för Afghanska Arkeologiska Institutet. Enligt dr Mustamandy packades stora delar av Kabul-museet i en hast och mycket slarvigt ned i lårar i april 1979. Lärarna kördes bort på lastbil till en tom privatbostad (tillhörig den utrikesminister som dödades i kuppen 1978). De två lastbilar som innehöll de mest värdefulla föremålen försvann emellertid på vägen.

(Freedom at Issue, New York)

BESTÄLL CONTRAS ARTIKLAR HÄR!

Prislistan gäller fr o m 1982-08-18. Reservation för prisändringar som träder i kraft när ny prislista utkommer. Priserna gäller inklusive 21,51% mervärdesskatt. Vid eventuell momsändring justeras priserna till närmaste hela krona.

Contra

- ... Contra, äldre nr, per styck 5:-
- ... Contra, prenumeration 39:-

Affischer

- ... Solzjenitsyn/Sacharov 24:-
- ... Churchill 24:-
- ... Sovjet ut ur Östeuropa 9:-

LP-skivor

- ... Sånt som får mig att älska till 45:-
- ... En sång om friheten 45:-

T-shirts

- ... "Sverige fritt från socialism" 39:-
 - ... Sverige-Amerika-tröjan 39:-
 - ... "Frihet för Östeuropa" 29:-
 - ... Contra-tröjan 29:-
- Storlekar: 140cl, 150cl, 160cl, XS, S, M, L, XL, XXL och XXXL.

Klisteretiketter

- ... Sverige fritt från socialism, 7st 3:-
- ... Med USA för frihet, 10st 3:-
- ... Prag 1968 2:-
- ... etikettark, 24 märken, 8 motiv 5:-

Rockslagsmärken

- ... Nej till kommunism 4:-

- ... Sverige-Amerika-märket 4:-
- ... Svenska flaggan 4:-
- ... Stoppa vänsterextremismen 4:-
- ... Löntagarfonder, Helknäppt. 4:-

Vykort

- ... Nancy & Ronald Reagan, 5st 10:-

Bildekaler

- ... "Sverige fritt från socialism" 10:-
- ... Stärkt försvaret NU! 10:-
- ... Mot löntagarfonder 12:-

Nyckelring

- ... Svenska flaggan 7:-

Böcker

- ... Amnesty: Kina-rapport 31:-
- ... Andersson: Rättsstat i upplösning 39:-
- ... Anger: Raoul Wallenberg 70:-
- ... Barron & Paul: Kambodja 29:-
- ... Beckmann: Säkrast med kärnkraft 33:-
- ... Burke: Reflektioner om franska r. 69:-
- ... Carlsson: Jag var fånge i Sovjet 37:-
- ... Cosgrave: Margaret Thatcher 47:-
- ... Gerholm: Varför kärnkraft 15:-
- ... Golendorf: Kuba 66:-
- ... Hegeland: Vad tjänar du mest på? 18:-
- ... Holmberg m fl: Östeuropa 39:-
- ... Husbondens röst 39:-
- ... Huyn: Uppmarschen 57:-
- ... Häggman: Terrorismen 46:-
- ... Häggman & Skard: Kommunismen 40:-
- ... Johnson: Samhällets fiender 59:-
- ... Johnsson: Dessa förföljda 44:-
- ... Lepage: Imorgon kapitalism 19:-
- ... Leys: Kinesiska skuggbilder 49:-
- ... Nixon: Det verkliga kriget 59:-
- ... med Nixons namnteckning, tillägg 31:-
- ... Sanden: Eva — agent för KGB 45:-
- ... Solzjenitsyn: Västerlandets misstag 39:-
- ... Strauß: Uppror i Öst 20:-
- ... Tyranniets triumf 3:-
- ... Walker: Kina 5:-

- ... Edwards: Ronald Reagan 69:-
 - ... Kortjnoj: Antischack 58:-
 - ... Vittnen från Gulag 25:-
 - ... Küng: Sådan är socialismen 29:-
 - ... Wiegert: Dagis — Nej tack 38:-
- Genom medlemskap i Bokklubben Frihetsforum kan flertalet böcker i förteckningen ovan fås till ytterligare reducerade priser. Skriv så sänder vi fullständig information.*

Beställ så här:

1) *Postgiro.* Sätt in beloppet på postgirokontonummer 85 95 89-4 (i Finland finländskt postgirokontonummer 1125 82-9, i Norge norskt postgirokontonummer 1 99 82 77, i Danmark danskt postgirokontonummer 1 69 06 98). Eller svenskt bankgiro 261-2638. Ange på talongen önskade artiklar. *Porto tillkommer med 5:- per beställning*

2) *Check.* Skicka in beställningssedeln tillsammans med en check ställd på Stiftelsen Contra. *Porto tillkommer med 5:- per beställning.*

3) *Postförskott.* Skicka in beställningssedeln till Contra. Vi sänder varorna mot postförskott. *Porto tillkommer med 12:- per beställning.*

Beställningar över 150:- levereras utan portotillägg. Angivna priser gäller även i finska mark och norska kronor. Danska kronor omräknas efter kursen 1:25.

Betalningssätt:

- Postgiro Check/kontanter
- Postförskott

Anges ej betalningssätt skickas beställningen automatiskt som postförskott.

Contra, Box 6082, 102 32 Stockholm.

Namn

Adress

Ortsadress

Sven Stolpe fick...

(Forts från sid 3)

Jag går rakt på sak och inte ansluter mig till det vanliga hummandet. Jag gör inga ursäkter för vad jag säger och kommer inte med det otal med inskränkningar och reservationer som är så vanligt bland alla andra. Och jag börjar gärna med en enkel bild för att förklara resonemanget.

Slutligen, vad tycker Du om Contra?

— En enorm stimulans varje nummer. En ypperlig tidskrift. När jag läser den menar jag att det är precis så man skall tänka. Jag brukar stryka under det väsentliga i *allt* jag läser. Men jag har slutat med Contra, för där måste jag stryka under *allting*.

Gamla sanningar i ny omgivning

aforismer sammanställda av Jan Collander

Frihet vinnes inte alltid genom att taga sig friheter. (om utomparlamentarism)

Lyckligt är ej vid en ungdomlig hustru att gamlingen bindes:

rodret lyder hon ej och ankartågen hon sliter,
söker i skymmande natt ofta en främmande hamn.

(Theognis; om samlevnad)

Överseende anses unga värda av äldre; men om vuxna gör sig skyldiga till dumheter, klandras de av både gammal och ung.
(Lysias; om bl a generationsmotsättningar)

En ständig mätnad tar udden av ivriga förhoppningar.

(Pindaros; om socialistisk mätnads- och socialvårdsfilosofi samt om socialistiska konstgjorda ändringen i arbetsmarknaden med omskolning och annat taskspeleri contra "det måste löna sig att arbeta")

Det finns ingenting så förunderligt och så besynnerligt att inte något ännu märkligare kan uttänkas. Detta gäller i såväl dryckesbröders lag som i skaldens drömverkstad som också i vetenskapen. Sådan är exotismens lag. (Om vår tids inbillade särart och visioner)

Miljoner satsas på samhällsfarligt ämbetsverk!

Många myndigheter spenderar miljoner eller miljarder för att uppnå olika samhällsnyttiga ändamål. I de flesta fall kan man diskutera om satsningarna ger valuta för pengarna. Men normalt gör myndigheten någon nytta för pengarna, även om samhället inte får full valuta för sin satsning, blir det någon utdelning på insatsen.

Det finns emellertid en myndighet som under ett drygt tiotal år ägnat sig åt vad vi på Contra skulle vilja beskriva som samhällsfarlig verksamhet. Det är inte nog med att myndigheten gör av med 30 miljoner kronor om året av skattebetalarnas pengar, den förorsakar därutöver en skada för folkhushållet på mångdubbla det beloppet. Vi tänker på Statens Pris- och Kartellnämnd.

Under andra världskriget stängdes Sverige till stora delar av från omvärlden. Ransoneringsåtgärder infördes och myndigheterna ingrep i företagets verksamhet på ett sätt som hör kris- och krigstider till. Under efterkrigstiden avskaffades ransoneringsåtgärder och prisregleringarna successivt. 1956 tillkom så en lag som skulle kunna tillgripas i krigstid för att införa prisregleringar (och ransoneringsåtgärder). Det fanns också en undantagsregel om att lagen skulle kunna tillämpas även om en kraftig prisstegring hotade av andra skäl än krig. Att det var en mycket speciell lag som inte skulle få användas i vanliga fall visades om inte annat av att riksdagen fick besluta om prisregleringsåtgärder för högst ett år i taget. Därefter måste nya formella beslut fattas.

I valrörelsen 1970 kritiserade den borgerliga oppositionen regeringen för att den inte kunde kontrollera inflationen. Regeringen svarade med att mitt under valrörelsen tillgripa den lag som var tänkt att användas när landet befann sig i krig eller krigsfara, och proklamerade prisstopp.

Alltsedan 1970 har vi ända tills idag haft prisstopp, som visserligen varierat i omfattning och inriktning, men som hela tiden har omfattat en betydande del av de varor och tjänster vi köper.

Som konsument har ingen märkt av prisstoppen på priserna, inflationen har ökat kraftigt sedan 1970, den har tidvis varit uppe i mer än dubbla 1970 års nivå. Det har prisstoppen inte kunnat förhindra. För att företagen skall kunna överleva när bl a importpriser och löner ökar krävs dispens från prisstoppen. Och för att klara av dessa

frågor anlitar regeringen Statens Pris- och Kartellnämnd.

SPK har även andra uppgifter. Bl a samlar man in underlag för att räkna fram prisindex. Det sker genom fältarbete från priskontor runtom i landet. Personalen vid dessa går bl a ut i butikerna och noterar priser på olika varor, uppgifter som sedan används för att räkna fram prisindex av olika slag.

För att klara av dessa uppgifter hade SPK 1970 183 anställda (och därtill en fältorganisation på cirka 20). Nya uppgifter är naturligtvis guldgrubben fressen för hungriga byråkrater och SPK har snabbt ökat personalen till 285 personer (plus en oförändrad fältorganisation på cirka 20 personer). Under tiden sedan 1970 har SPK inte fått några andra nya uppgifter vid sidan av prisövervakningen, bortsett från vissa detaljuppgifter som rör jordbruksregleringen. Å andra sidan har vissa andra uppgifter som SPK haft överfört till Konsumentverket. Det finns alltså alla skäl att utgå från att de drygt 100 nytillkomna ägnat sin tid åt priskontrollen. Men om detta finns det delade meningar som vi skall se i det följande.

Överskrider alltid sin budget

När statsfinanserna är dåliga hålls myndigheterna efter, så att de inte spenderar för mycket pengar. Men SPK tillhör de myndigheter som ständigt överskrider sina anslag. Riksdagen beviljar ett årligt belopp som skall täcka SPK:s kostnader. Det räcker aldrig till. Och överskridandena är inte små. Det rör sig om 20% och mer. Regeringen har — utan att fråga riksdagen — gett SPK

underhandsbeskedet att man får dra över på sina anslag. Det var en metod som påbörjades av den socialdemokratiska regeringen med Kjell-Olof Feldt som ansvarig minister, och som senare har fortsatt med Staffan Burenstam-Linder, Hadar Cars och Björn Molin som ansvariga ministrar.

Låt oss se på några exempel. Budgetåret 1978/79 fick SPK ett anslag på 23,3 milj kronor, men spenderade 30,8. 1979/80 låg anslaget på 25,5 milj kr, men man gjorde av med 31,9. 1980/81 låg anslaget på 27,3, men SPK förbrukade 33,4 milj kr. De senaste budgetåren har anslaget legat på 28,3 resp 28,5 milj kr, och det finns ingen anledning att anta att budgetöverskridandet för 1981/82 var mindre än tidigare år.

Regering och riksdag accepterar alltså att en myndighet år efter år konsekvent gör av med mer pengar än vad man tilldelar myndigheten. Förklaringen till detta är att man haft en extra prisstopppersonal på cirka 30 personer. (De övriga 70 personer som myndigheten svällt ut med nämns inte i detta sammanhang).

En annan märklighet i SPK är att organisationen inte alls ser ut som regeringen har föreskrivet att den skall se ut. Regeringen utfärdar för alla myndigheter en instruktion, där man beskriver vilka uppgifter myndigheten har och hur den skall vara uppbyggd. I instruktionen för SPK heter det att myndigheten har en avdelning samt ett antal byråer och sektioner. Avdelningar kan omfatta flera byråer och sektioner. Och det är naturligtvis fint att vara avdelningschef. SPK:s uppgift består av prisövervakning. Och det är det som den enda avdelningen skall syssla med. Men i praktiken finns det två avdelningar, den andra avdelningen samlar upp olika sidoaktiviteter som statistik, personalfrågor etc. Inom den statliga förvaltningen kan man inte göra sig av med avdelningschefer utan vidare. Men organiserar man om en myndighet och inrättar nya avdelningar kan man naturligtvis flytta om inom organisationen. Vilket är vad som skett på SPK. Men på SPK har det skett så att säga i smyg. Det står fortfarande mer än fem år senare i myndighetens instruktion att det bara finns en avdelning. Omorganisationen har ett klart samband med att SPK börjat driva en mer offensiv politik, som vi skall behandla senare i artikeln.

Direktiv för prisövervakning

Grunden för mycket av den verksamhet som SPK har bedrivit under de senaste åren finns i "direktiv för prisövervakningen" som utfärdades i oktober 1977. Dessa direktiv ger SPK mycket långtgående befogenheter, och gör det möjligt för SPK att bedriva rena

utpressningen mot företagen. SPK hade under många år arbetat för att få dessa långtgående direktiv. Men Kjell-Olof Feldt vägrade att ge efter. Och Staffan Burenstam-Linder vägrade att ge efter. I oktober 1977 undertecknades plötsligt och oväntat direktiven, när Staffan Burenstam-Linder var på utlandsresa. Ärendet presenterades enligt vad som uppges som ett "rent rutinärende" för Gösta Bohman, som skrev under. Den för hanteringen på departeramentet ansvarige försvann kort tid efter till en annan myndighet, men direktiven har inte ändrats.

Varför samhällsfarlig

I inledningen diskuterade vi det samhällsfarliga i SPK:s verksamhet. Här skall dessa tankar utvecklas vidare. När SPK gör en översikt över "äggmarknaden i mellersta Norrland", en rapport som nyligen publicerats, så är det naturligtvis ingen samhällsfarlig verksamhet. Även om man med fog kan fråga vilket intresse det finns av att samhället skall lägga ner pengar på sådana rapporter. Eller på den *ärliga* rapporten om prisbildningen i begravningsbyråbranschen.

Det är när vi kommer in på tillämpningen av de olika regleringsmekanismerna som de allvarliga konsekvenserna dyker upp.

Prisreglering har funnits i olika former, prisstopp (högst det pris som tillämpades när prisstoppet infördes), högstpris (högst ett pris som fastställdes av myndigheterna), förhandsanmälan av prishöjningar en viss tid i förväg och samrådsskyldighet. Senaste budgetåret var 31% av den privata sektorns varu- och tjänstekonsumtion utsatt för sådana åtgärder.

Konsekvenserna av regleringen blir bl a följande:

- Vissa varor försvinner från marknaden, det är inte lönsamt att tillverka dem längre.
- Vissa företag försvinner från marknaden, de går dåligt och läggs ner, eller köps upp
- Företagen höjer sina priser, men sänker dem aldrig (skulle man sänka dem riskerar man problem med prismyndigheterna när det är dags för höjning)
- Priserna höjs mer än vad som skulle behövas på det icke prisstoppade sortimentet för att kompensera för förluster på det prisstoppade sortimentet
- Företagen tar fram nya produkter, där det inte finns något gammalt pris, för att komma runt prisstoppet (detta gör att man aldrig försökt sig på prisstopp på kläd- eller bokmarknaderna, där nya produkter ständigt kommer fram)

Låt oss se på några exempel. Under början av 1970-talet infördes prisstopp på skivor. Kylskåp, spisar m m. Följden blev att landets näst störste tillverkare, Husqvarna, inte kunde få affärerna att gå ihop. Efter ett par förlustår blev företaget ett lätt byte för Electrolux, som nu har nästintill monopol på den svenska marknaden. Konkurrenten mellan två stora och starka företag hade på

längre sikt självklart lett till en lägre prisstegring än den insats som SPK kan stå för.

Prisstopp på lantbruksmaskiner gjorde att Volvo-BM, landets då enda tillverkare av traktorer, gick betydligt sämre än vad som annars hade varit fallet. När tiderna blev sämre och företagets traktortillverkning gick med förlust (p g r a den dåliga efterfrågan) beslöt företagsledningen att lägga ned tillverkningen. Hade SPK inte funnits hade man fortsatt att driva verksamheten med förlust under några år, för att ta igen dessa förluster när tiderna blev bättre. Nu visste man att man inte skulle tillåtas göra detta. Idag tillverkas inga traktorer i Sverige.

Prisstoppet på kött och fläsk har drivit alla större slakterier i händerna på jordbrukskooperationen. Såväl det privatägda Samfod, som KF, har tvingats avyttra sina slakterier till Lantmännen. Ytterligare ett praktiskt monopol har skapats. (Här kan tilläggas att subventionerna på kött och fläsk har lett till att kycklingslakterier har gått dåligt, varför även en del sådana konkurrerats ut, men det har med livsmedelssubventionerna och inte den allmänna prispolitiken att göra).

När prisstopp infördes på nya bilar höll begagnatmarknaden på att gå under. Lagret med osålda begagnade bilar ökade till det mångdubbla och många företag gick i konkurs.

Höjd effektivitet

När företagen förhandlat med SPK om prissättningen har SPK alltid utgått från att det sker en betydande effektivitetsförbättring i företagen. Löneökningar betraktas därför bara till en del som försvarliga skäl för prisökningar. Hela löneglidningen antas exempelvis företagen klara av genom rationaliseringar. Det är det säkert många företag som gör. Men hur står det till på SPK?

Som tidigare nämnts har personalstyrkan sedan 1970 ökat med nära 60% till 285 personer. Sedan en offentlig utredning med representation för landets främsta natio-

nalekonomiska expertis har kritiserat sönder prisregleringen har regeringen beslutat att avveckla all prisreglering (utom på vissa mjölkvaror) från och med 1 juli 1982. För detta till konsekvens att SPK går tillbaka till sin ursprungliga personalnivå (minskad med den effektivitetsförbättring som man räknar med att alla företag klarar av)? Nej, det gör det inte. Den myndighet som frivilligt minskar sin personal är ännu inte skapt. Snabbt fyller man personalens dagar med nya uppgifter. Och plötsligt är det bara det trettiotal personer som man haft anställda utöver den av riksdagen fastställda budgeten som sysslat med prisreglering. 30 personer som tidvis hållit 70% av alla priser i landet under sin kontroll! Och någon effektivitetsökning i SPK:s egen verksamhet kan det inte vara tal om. SPK sitter t o m och håller på flera tiotal tomma kontorsrum i förhoppningen att man återigen skall få fylla dem med prisregleringsbyråkrater. Samtidigt som kontorspriserna i Stockholms innerstad rasar i höjden som aldrig förr.

Genom prisstoppet och SPK:s skilda manipulationer har vi alltså hamnat i en situation där det lönat sig mer för företagen att satsa på personal som förhandlar med SPK än på sådana som tar fram vettiga och billiga produkter. Vi har fått flera nedläggningar, med arbetslöshet och monopolisering som följd, och därmed på sikt höjda priser (och kanske ökad import). Vi har fått ett system där priserna bara rör sig åt ett håll — uppåt, och den allmänna prisnivån därför i praktiken ökar snabbare än vad som annars vore fallet. Och vi har fått hundratals tjänstemän på företag i skilda delar av landet som sysslar med prispförhandlingar med myndigheter istället för att göra konstruktiva insatser för att utveckla företagen.

Och detta nöje kostar skattebetalarna mer än 30 miljoner kronor om året. Några möjligheter att beräkna vad det kostar i högre priser och sämre varor har vi inte haft. Att det rör sig om mångdubbla beloppet är säkert.

Statens Pris- och Kartollnämnd har genomdrivit en beskrivning av sitt uppdrag som innebär att nämnden skall verka för att prisnivån skall hållas nere. I praktiken har nämndens verksamhet lett till högre priser, monopol och arbetslöshet.

Sovjet övar invasion av Sverige!

En av höstens militära övningar i Baltikum går under namnet "erövringen av Sverige och Finland". Det bör alltså inte råda någon tvekan om att det finns främmande makter "som förbereder krig mot Sverige", för att låna marinchefen amiral Bengt Schubacks ord. I dessa planer ingår bl a en intensiv utbildning i svenska språket och att delar av en invasionsstyrka skall utrustas med svenska uniformer.

Oron med avseende på framtiden för Estland och de andra baltiska staterna växer sig allt starkare, eftersom de sovjetiska ockupationsstyrkorna redan helt öppet syftar till att använda den baltiska korridoren som språngbräda till Väst. Allt oftare ordnas manövrar som tränar en erövring av Sverige. Det gjorde man ingen hemlighet av vid föreläsningar som hölls för reservofficerare i januari/februari 1981. Det finns färdiga listor över vilka personer i Sverige och Finland som i första omgången skall oskadliggöras eller deporteras till Sibirien. En av de första storövningarna för genomförandet av en landstigning i Sverige genomfördes våren 1979 på Ösel, en andra i januari/februari i omgivningarna kring Haapsalu. Då ingick i övningsområdet den mycket viktiga flygplatsen Vasalemma, där det strategiska bombflyget är stationerat. En andra lika viktig flygplats finns i närheten av Lihula. En intensiv verksamhet bedrivs också i Klooga, som sedan hösten 1981 är avstängt för alla civila. I Klooga har en stor pansarbas anlagts, där det också finns amfibievapen, som nästan helt kan ta sig fram under vattnet, så djupt att bara kanonröret syns över ytan. Också flygplatserna i närheten av Haapsalu, såväl den moderna överjordiska som den underjordiska, upplevde toppbelastningar. Under denna övning användes även skarp ammunition. Flera allvarliga olyckor inträffade. Och nu förbereder man sig för en ny storövning hösten 1982, "erövringen av Sverige och Finland".

I januari 1981 "förklarade" man för reservofficerarna att Sverige och Finland måste läggas under sovjetisk kontroll, eftersom dessa småstaters territorium i händelse av en militär konflikt inte skulle kunna utnyttjas mot Sovjetunionen av de imperialistiska staterna. Strategiskt viktigt är framförallt

Sverige. Och just därför är den sovjetiska regeringen speciellt intresserad av att Skandinavien förklaras vara en kärnvapenfri zon. Man hoppas kunna uppnå ett sådant fördrag. Efter det vore det enkelt att anklaga de skandinaviska staterna för att bryta fördraget och få en förevändning för ett angrepp. På detta sätt gick man tillvilja med de baltiska staterna. Även med dem slöts först fördrag, sedan beskyldes de för att bryta fördragen, ultimatum ställdes och nya områden besattes.

Operationen ansågs i Kreml vara strategiskt mycket viktig. Därför var man besviken över att man inte lyckades underlägga sig Finland, och det fanns ytterligare en plan hos Stalin att svälja Sverige och Danmark, att "befria" dessa länder från friheten och erbjuda dem det "lyckliga livet" som kommunistiska slavlar.

Sverige genomgångsland

Redan 1951 var den praktiska planen för ett angrepp mot Västeuropa färdig i Sovjetunionen, innan den ekonomiska hjälpen från USA hade gett effekt. Denna operation skulle några år senare ledas av marskalk Konev, men Stalins död innebar ett streck i räkningen för dessa planer. Desto mer framgångsrik var emellertid Kreml senare på området politiskt mullvadsarbete, särskilt i Sverige. Enligt vad som är bekant samordnar Moskva också narkotikahandeln i Västeuropa. Men sedan dess har nya erövringsplaner mognat. I februari 1982 skrev V Netšajev i den i Paris utgivna ryska tidningen *Russkaja Mysl* att vid 1975 i Leningrad genomförda kurser för reservofficerare, där V Netšajev deltog, redogjorde överstarna för den av den sovjetiska generalstaben utarbetade moderna planen för att underkasta sig Europa. Det finns också ett liknande projekt för erövringen av Kina. Den för Warszawa-pakten betydelsefulla generalen Jan Sejna avslöjade efter sin flykt till Väst i en intervju att Sverige var ett viktigt genomgångsland för Moskva, och dessutom var det mycket viktigt att kunna utnyttja den högutvecklade svenska industrin, varför man inte kunde förvandla landet till

Sovjetiska trupper övar landsättning med helikopter. Den avhoppade Warszawapaktsgeneralen Jan Sejna har avslöjat de detaljerade planer som finns för en invasion av bl a Sverige.

en ruinhög i samband med erövringen. Därför skulle aktionen framförallt genomföras med landsättningsstrupper. Besättandet av Sverige skulle enligt planen ta 48 timmar. General Sejna hävdade också att åtminstone två tredjedelar av personalen vid den sovjetiska ambassaden i Stockholm är insatta i spioneri för att förbereda denna operation.

Klädda i svenska uniformer

Det är en öppen hemlighet, att en mängd erfarna tjejkister (säkerhetsagenter) med den som ambassadör uppträdande Michail Jakovlev i spetsen, är verksamma i Stockholm. Stora förtjänster har också "kulturattachén" Jurij Poljakov, som tidigare var inblandad i kidnappningen av en rysk flykting och snabbt själv försvann till Moskva, men som senare fick tillstånd av det svenska utrikesdepartementet att på nytt fortsätta sitt mullvadsarbete. Han tar konsekvent fotografier av V., en del av fotona dyker upp i den sovjetiska pressen som negativa exempel, medan resten hamnar hos GRU (den militära underrättelsetjänsten). Sovjetunionen använder också en annan metod för att få nya fotografier från Sverige: Den på internationella transporter specialiserade firman *Sovauto-trans* har ofta en som medhjälpare chaufför maskerad KGB-agent, som fotograferar broar, industrier, vägkorsningar och andra till synes "oskyldiga" föremål. Dessa förare klarar av att orientera sig på krokiga by- och skogsvägar utan att fråga efter vägen.

Därtill måste man också ta hänsyn till att en stor del av de kommunistiska landsättningsstrupper som skulle tränga in i Sverige enligt planerna skall vara klädda i svenska uniformer (på senare tid har tidningar i norra Sverige rapporterat om att uniformer har försvunnit i stora mängder), och de ledande elitsoldaterna skall tala svenska med Stockholms-accent.

Att klä ut sig har på senaste tiden blivit ett viktigt taktiskt inslag för Sovjet. I Tartu (Dorpat) berättade en ung estnisk man att

han under fullgörandet av sin värnplikt i den ryska armén i Klaipeda (Memel) kommanderades ombord på ett fartyg och transporterades till Angola. Innan man gick i land fick alla order om att ta på sig kubanska uniformer. På samma sätt gjorde man med sovjetiska soldater som härstammar från Centralasien, när de skulle strida med Viet Cong mot amerikanerna i Vietnam. På samma sätt gör man i Etiopien, i Nicaragua osv. Även i Polen hjälper för närvarande sovjetiska elitsoldater i polska uniformer till att undertrycka folkrörelsen där. Redan hösten 1981 nådde via Solidarnosc nyheter till Väst om att åtskilliga vagnslaster militära uniformer skickats från Polen till Sovjetunionen. Det visar hur raffinerade metoder den brottsliga skara som har gripit makten i Kreml och kallar sig politbyrån, har för att besätta och underkiva andra stater.

I Sverige kan man vara helt fri!

När röda armén 1940 besatte de baltiska staterna, hade de en militär ordbok med sig, där bl a uttryck som följande fanns: "Om Du ställer till bråk, slår jag ihjäl dig! Upp med händerna! Kasta vapnet omedelbart! Om ni gömmer det letar vi reda på det själva! Visa oss vägen så att ingen märker det! Vi ger er pengar! Var inte rädd för röda arméns soldater!"

Att sprida ett sådant hemligt dokument i Sovjetunionen betraktas som högmålsbrott, som straffas strängt. För sina onda gärningar anstränger man sig för att dölja... Ett av dessa ovanliga dokument är "Kort rysk-estnisk militär ordbok", som ställer den estniska lydelsen bredvid den ryska och slutligen ger den estniska texten med kyrilliska bokstäver, eftersom de flesta soldaterna inte kan det latinska alfabetet.

Idag har Sovjet lyckats infiltrera ett flertal organisationer i Sverige, radio och TV, framförallt med medlemmar i vpk. Dessa "nyttiga idioter", som Lenin uttryckte det, ordnar fredsdemonstrationer, som naturligt-

vis siktar på en ensidig fred, kräver atomvapenfria zoner och skydd för spioner. Som exempel kan tjäna den underliga cykelturen som Owen Wilkes gjorde på Gotland. I Sovjetunionen skulle man fått 15 år för att fotografera föremål av mindre betydelse, som Mart Niklus på 1950-talet i Estland, när han fotograferade en radiostörsändare. Att anställa en liknande skada skulle i Moskvas imperium ha medfört dödsstraff.

Understöd och agentarvodet betalas över den hemliga organisationen "Röda hjälpen", som får pengar från förbrytarligor i Sverige, som också innefattar sovjetiska medborgare. Dessa personer sysslar med omsättning av från Sovjet utsmugglade briljanter, konstverk, rashundar, guld och andra smuggelvaror till västvaluta, som sedan ställs till "Röda hjälpen" förfogande, och sedan går till de i Väst som husbondens röst agerande, de kommunistiska partierna och terrorgrupperna, bland andra Röda brigaderna i Italien. "Röda hjälpen" har baser för sin verksamhet i hela världen. Den skandinaviska avdelningen finns i Sverige. Organisationen har affärer, restauranger och nattklubbar. Som ett särskilt viktigt näste för att slå sönder demokratin har KGB i Stockholm inrättat den sovjetiska klubben *Privet*. Den har nästan 200 medlemmar. För att stödja denna fientliga verksamhet betalar Stockholms kommun varje år allt högre bidrag. Medlemmarna i denna klubb är bland andra kriminella. Dessutom sysslar en del medlemmar med hembränning och försäljning av det hembrända.

Organisationen ordnar också olagliga dryckeslag i rum som gratis ställs till dess förfogande av staden, som exempelvis den 9 maj, den sovjetiska segerdagen.

Många sovjetiska agenter sysslar också med utpressning mot flyktingar som har släktingar i Sovjetunionen. En rysk kvinna, Lidija H. arbetar ofta som prostituerad på Sheraton Hotel för att nå bestämda mål hos vissa amerikanska gäster.

En agent skröt för kort tid sedan: "I Sverige kan man vara helt fri i sin verksamhet — myndigheterna gör lyckligtvis ingenting mot oss!" Samtidigt moderniseras alltför baser i Baltikum, baser vars enda mål är att med vapenmakt sprida "den kommunistiska lyckan". Från Runö har de gamla omoderna baserna flyttats bort, liksom från de andra öarna. De svenska politiker som propagerar för ett atomvapenfritt Norden och skulle vara beredda att sluta ett sådant fördrag med Moskva, måste mot bakgrund av vad som här sagts betraktas som sällsynt kortsiktiga och ansvarslösa med avseende på sitt lands frihet... Palmes samarbete med KGB-generalen Millstein och den höge tjänstemannen inom den militära underrättelsetjänsten GRU, Georgij Arbatov, i den sk Palmekommissionen är, med försiktiga ord uttryckt, ett gement knep, föranlett av skamlig karriärism, under användning av demagogiskt flyktiga ord...

Jüri Lina

BOK-NYTT

Vad kostar våra lagar?

Björn Tarras-Wahlberg som skrivit den uppmärksammade boken *Lagstiftning till döds?* (1980) tar i skriften *Vad kostar våra lagar?* upp en diskussion om metoden för kostnadsberäkning av lagar. Tarras-Wahlbergs förra bok medförde en mycket nyttig debatt om lagstiftningsraseriet. Det stiftades under 70-talet tre nya lagar per dygn. Det skulle vara välbehövligt om vi även fick en debatt om kostnadsberäkning av lagar.

I skriften diskuteras det hitintills svala intresset hos svenska jurister för att lägga kostnadsaspekter på lagar. Vi har i Sverige — till skillnad från Amerika — ingen tradition på området. Betecknande är att kostnadsaspekten inte ens berörs under en femårig juristutbildning i Sverige.

Under 1970-talet har Ämanlagarna, förtroendemannalagen, medbestämmandelagen och semesterlagen genomförts utan att först ha kostnadsberäknats. Och detta trots att både regeringsformen och riksdagsordningen innehåller anvisningar om kostnadsberäkning. 1970 tillkom vidare en särskild begränsningskungörelse som har till syfte att begränsa utgiftsexplosionen, att styra reformarbetet till politiskt prioriterade områden samt att förbättra normernas kvalitet. Åtskilliga myndigheter struntar emellertid i denna kungörelse. I skriften ges också exempel på samhällsekonomiska kostnads- och intäktanalyser på bl a daghem, vattenrening m m. Författaren avslutar med att föreslå inrättandet av ett ekonomernas lagråd för att kontrollera att kostnadsberäkningar verkligen äger rum.

Björn Tarras-Wahlbergs skrift ger på ett kort och koncist sätt ett utmärkt underlag för vidare diskussioner om den länge försummade frågan om kostnadsredovisning av lagar. *Dennis Brinkeback*

Björn Tarras-Wahlberg: Vad kostar våra lagar? Norstedts. ISBN 91-1-817601-1. C:a 40,-.

Fången i sin övertygelse

Tjeckiskan Jo Langer har flytt från sitt hemland Tjeckoslovakien två gånger. Första gången flydde hon undan nazisterna, p g r a sin judiska härkomst, och tillbringade flera år i USA tillsammans med sin man. Men hemlängtan var stark och de återvände, bara för att få bevittna hur Europas bäst fungerande parlamentariska demokrati

förvandlades till en socialistediktatur.

Makarna Langer såg till en början inget negativt i detta, utan var båda medlemmar i kommunistpartiet, Jo dock inte lika hängiven som maken. Han hade en hög befattning och deras äldsta dotter var med och bildade en pionjärorganisation. Detta hindrade dock inte att Oskar Langer, som vikt sitt liv åt Partiet, helt plötsligt arresterades. Han beskyldes för saker han aldrig gjort och dömdes till 22 års fängelse. Jo och hennes två små barn fick finna sig i att bli ivägkörda från familjens lägenhet, Jo miste sitt arbete och familjen förpassades till små, knappt beboeliga kyffan i bondbyar. Familjen hade problem med att hålla varmt och hålla svälten borta. I en sådan bondby stiftade Jo bekantskap med en sympatisk bonde, som förklarade kolchoj jordbrukens dåliga produktivitet med att det inte var bönder som skötte dessa, utan alkoholister och liknande, utan vare sig kunskaper eller motivation att göra ett bra jobb.

Jo Langers äldsta dotter blir så småningom sångerska och familjens situation förbättras p g r a detta. När maken efter tio års fängenskap frigges och kompenseras utständna vedermödor med lägenhet och bil, upptäcker Jo att mannen är en främling för henne och barnen. Han är fortfarande hängiven kommunist. Men Oskar får inte lång tid på sig att njuta av bil och lägenhet och möjlighet att fira semester på samma semesterhem som sina forna plågoandar. Kort tid efter frigivningen dör han i hepati, som en följd av svält och umbäranden under fängelsetiden.

Efter den ryska inmarschen i Tjeckoslovakien 1968 flyr Jo Langer och hennes barn till Sverige. Hennes beskrivning av Sverige och svenskarna är oerhört tänkvärd och borde läsas av envar. "Det enda svensken gläds åt är den korta sommaren" skriver hon. Vidare "Gud bevara detta land från en diktatur, röd, svart eller brun, eftersom den skulle fungera alltför väl." Sverige är en besvikelse för Jo Langer, så till vida att hon finner ett folk som är apatiskt och ointresserat och som inte uppskattar att det lever i en demokrati. "Människor som till fulländning har lärt sig konsten att leva på andras arbete talar med förakt om arbete och talar i arbetarnas namn". "Måste man förlora friheten för att uppskatta den?" frågar hon sig.

Men det är sådana som Jo Langer som gör det möjligt för diktaturen att frodas. Visserligen fick makens fängslande och de vedermödor hon och hennes barn därefter utstod, henne att inta en kritisk hållning till Systemet. Men dessförinnan hade hon varit en god kommunist. Vad som förvånar mig är att hon inte kunde dra paralleller mellan nationalsocialismen, som hon först flydde från och den socialism, som hon sedan åter-

vände för att tjäna.

Trots detta kan denna bok rekommenderas å det varmaste. Den är en tankeställare för oss svenskar, inte minst för dem som tror sig ha vänstersympatier.

Monica Wiegert

Jo Langer: Fången i sin övertygelse. Minnen från ett liv tillsammans med en god kommunist. Asköld & Kärnekull. ISBN 91-582-0241-2.

Gandonerna i Narva

Strax efter första världskriget uppstod i Estland en väldig frihetskamp. Det är runt det självständiga Estlands födelse Björkegrens bok rör sig. Boken är en roman och då behöver inte objektivitetskravet finnas med i första ledet.

Men givetvis har författaren gjort grundliga förstudier, bl a har han granskat UD-dossierer och andra officiella handlingar.

De centrala händelserna utspelar sig 1919 mot bakgrund av kampen mellan de vita och röda i Baltikum (och nordvästra Ryssland) efter revolutionen. Många svenskar, danskar och finnar deltar på den vita sidan och de har minst sagt varierande bakgrund. Några flyr kärlekshärvor och hotande straff, andra har ekonomiska trassel eller är helt enkelt bara äventyrare som lockats av en väl tilltagen sold.

Berättelsen är livfullt skildrad och språket är understundom mustigt. Mycket av det som beskrivs var säkert riktigt, t ex hur officerare och soldater utnyttjade civilbefolkningen för att skaffa sig tjänstvilliga älskarinnor. En av bokens stora förgrundsgestalter är Giuseppe Franchi — en svensk-italiensk musiker som senare avrättas. Detta får följer av olika slag.

Olika utredningar följde på detta brott, men bödlarna frikändes och de stora rubrikerna fick ingen större uppföljning till stånd i Sverige. Ett myteri blev det dock och svenskarna vände då vapnen mot varandra. Flera myterier sker tills Svenska kåren en dag upplöses. Det svenska inbördeskriget fortsätter dock.

Berättelsen utspelar sig under olika tidsperioder, men det står snart klart att knektarnas förflutna är orsaken och att detta ger konsekvenser flera årtionden senare.

Boken börjar med några rader ur poeten D:s dagbok och fortsätter sedan med en analyserande historieberövning, visserligen kort, men fullt tillräcklig. Några personer bland officerarna och manskapet får vi följa ganska ingående, andra skymtar förbi i det myller av människor som är med i handlingen. Som i alla andra krig finns "stora män" och "små män", liksom deras idéer och leverne.

Berättelsen rymmer både spänning, idéer,

dramatik och uselhet. Det sista på alla nivåer. Här och var blir det t o m lite poesi. Men på något sätt måste man nog ändå minnas att det är en roman man läser och inte ett stycke tillrättalagd historia som skall passa de flesta läsare. Det är inte det att boken inte är trovärdig i och för sig, utan en känsla av att författaren beslutat sig för att visa hur dålig Svenska kåren egentligen var.

Var det verkligen så uselt? Kåren upplöstes formellt den 15 juni 1919 efter ett omfattande myteri sedan kårchefen misstänkts för att ha försökt rat förbandskassan och praktiskt taget alla officerare deserterat under pågående strid. Allvarliga saker under en allvarlig tid! Men redan innan kåren organiserades var den i full upplösning. Frontofficerarna söp och roade sig med fruntimmer och soldaterna rymde en masse. Vad man sällan frågade sig var, varför man egentligen krigade. Det var inte den fysiska förintelsen som upplöste Svenska kåren, utan "synd och skam". Denna konklusion blir inte svår att komma fram till.

Hans Björkegren är väl för de flesta mest känd som en duktig översättare av Alexander Solzjenitsyns böcker. Men han har även skrivit historiska romaner före denna. *Bron vid Ajmunds* och *Gustaf V:s skål* t ex. Även dessa föregicks av ett tålmodigt förarbete.

Boken lämnar blandade känslor efter sig. Dels därför att man upplever svenskarnas framfart med avsmak, men kanske också för att Björkegren verkar vilja framhäva det usla så uppsåtligt. Boken är en roman, så han har ju rätt att göra det, men ämnet hade kanske blivit mera intressant om det resulterat i en nykter redogörelse i form av en historiskt objektiv berättelse.

Roger Söderqvist

Hans Björkegren: Gandonerna i Narva. Wahlström och Widstrand. 350 sidor. ISBN 91-46-13945-1.

Obehagliga sanningar

Obehagliga sanningar kallas en liten skrift av "Martin invandrare". Skriften är i huvudsak en samling aforismer om det svenska samhället, om marxismen, om religionen, om invandrare.

Störst rättvisa åt skriften ger vi nog genom att återge några av aforismerna.

Det vore politiskt självmord att säga sanningen. Men vad för slags självmord är det att tala osanning?

Svenskarna är för fega för att fatta obehagliga beslut. Hellre skjuta dem på framtiden. Det kallas den mjuka linjen.

Det är en demokratisk och mänsklig rättighet att utan byggnadslov bygga ett golv som

går i vågor eller sätta in ett fönster på trekvart.

När en byråkrat inte har något förnuftigt att säga hänvisar han till bestämmelserna.

Många orepresentativa småsanningar gör en stor lögn.

Om religionen är ett opium för folket är kommunismen cyankalium.

I Sverige genomförs den sociala jämlikheten genom att man lagar mat åt fyra tusen patienter på en gång.

Alla är vi invandrare. Urbefolkningen kom lite tidigare.

Martin Invandrare: Obehagliga sanningar. Aforismer och engelska ordspråk. Institutet för samhällsforskning. 565 00 Mullsjö. 48 s. 30:-.

Livsmiljö i förändring

Uno Lamm är svensk uppfinnare med världsrykte inom sitt gebit — kraftöverföring. Han har ägnat hela sitt yrkesverksamma liv åt Asea, och där framförallt varit ledande för en av företagets största tekniskt avancerade framgångar — överföring av högspänd likström.

Han lever idag som pensionär i Kalifornien. Men tvekar inte att säga vad han tycker om det svenska samhället — och dess brister. Detta har han gjort i boken *Livsmiljö i förändring*, som är en betydligt bredare exposé än vad titeln kan ge intryck av i dessa den gröna vägens dagar.

Författaren talar om livsmiljön i ett mycket brett perspektiv. Det gäller hela den politiska och ekonomiska miljön för människan och företagen. Det är en personligt hällens skrift, som det inte går att rättvisande sammanfatta på några rader. Här skall jag välja att titta närmare på några mindre avsnitt.

Vad får oss att satsa på nya idéer och projekt? Inte minst är det naturligtvis möjligheten att tjäna pengar. Vi drabbas lätt av avundsjuka gentemot den som har tjänat mycket pengar — men varför har vederbörande tjänat mycket pengar? I normalfallet är förklaringen att vederbörande åstadkommit något som sparar ännu mer pengar åt kunderna! Visst har Ikeas grundare tjänat miljoner — men han har tjänat dessa miljoner genom att spara miljarder åt sina kunder! Och likadant är det på andra områden. Att satsa på något nytt innebär risk att förlora allt. Skall någon ta den risken måste det också finnas möjligheten att tjäna de stora pengarna. Varför inte låta lusten att satsa komma till sin rätt i företag istället för på enarmade banditer?

Varför avund istället för tacksamhet mot dem som tjänat mycket pengar på goda företagsidéer?

Uno Lamm i sin verkstad.

Uno Lamm tar också på ett förtjänstfullt sätt upp röstmaximeringsprincipen, som innebär att politikerna försöker köpa den ena lilla intressegruppen efter den andra med förmåner som betyder mycket för den lilla gruppen, men lite för skattebetalarna. Men när nu tusen och åter tusen grupper skall köpas blir effekten den omvända — åtgärderna betyder lite för de berörda som helhet, men betyder mycket för skattebetalarna.

Som antyddes inledningsvis är Uno Lamm inte någon som tillhör gröna vägen. Han har ju gjort sin livsgärning inom ett företag och en bransch som närmast är ett anatema över gröna vägen. Men det innebär inte att han inte skulle vara beredd att se till högre värden. Tvärtom, han höjer sig över gröna vägens korta och smala perspektiv. Om miljöradikalerna skulle få som de önskade skulle vi inte kunna föda mer än en femtedel av nuvarande befolkning, och det under ständigt återkommande svält och umbäranden.

Han tar exempel på unga människor som i idealistisk anda flyttat ut på landet och tror sig leva ett "sunt lantliv i ekologisk balans" med naturen. Men vid en närmare granskning är det föräldrarna som betalar, eller man använder sig av den senaste fördömda tekniken, utan att själv riktigt vilja erkänna det.

Sedd som helhet är skriften kanske inte så märkvärdig — den innehåller mycket av den visdom som Contrás läsare i gemen besitter (men som dessvärre i så stor utsträckning saknas hos riksdag och regering). Men boken ger en hel del intressanta inblickar i en erfaren mans tänkande. Den uppmärksamma läsaren hittar många guldkorn och många nya infallsvinklar på aktuella problemställningar.

Carl G Holm

Uno Lamm: Livsmiljö i förändring. 186 s. Timbro. ISBN 91-7566-007-5.

Marxism-leninismens draksådd

Marxism-leninismen bär inom sig det våld som ideologin utvecklar idag. Det är en naturlig och nödvändig konsekvens av ideologin i sig, som med all önskvärd tydlighet framgår av den ryska revolutionens teoretiker. Allt tal om en marxism med mänskligt ansikte blir därför felaktigt och det är ett illusionsmakeri att tro på en annan marxism. Det menar Alvar Wallentin i sin fortsatta kritiska granskning av Roy Medvedev.

Lenins socialiseringspolitik och inbördeskrig fick katastrofala följder för Rysslands ekonomi. Roy Medvedev sammanfattar sanningsenligt situationen vid inbördeskrigets slut 1921:

"Det fanns praktiskt taget ingen spannmål, i varje fall inget överskott... Den totala spannmålsproduktionen 1920 utgjorde endast omkring hälften av förkrigstidens och täckte inte ens landsbygdens egna omedelbara behov... Landsbygden hade förörtts; också städerna var förödd... transportväsendet var praktiskt taget sönderslaget... Också industrin var förödd och sönderslagen; bara ett fåtal fabriker fungerade; det fanns inga råvaror. I många städer hade till och med svartabörshandeln upphört, eftersom det inte fanns något att driva handel med".

De katastrofala följderna var inte bara ekonomiska. Offren av människoliv på socialismens altare var otaliga. Man torde kunna uppskatta antalet till cirka tio miljoner på grund av krigshandlingar, avrättningar och svältdöd.

En annan följd som sällan omnämns är den demoralisering och förvildning som inbördeskriget förde med sig: det våldsamma hatet, den bristande respekten för människoliv liksom för alla rättsliga och moraliska värden.

Till denna demoralisering bidrog inte minst Lenin själv. Det finns flera exempel på hans hat- och hetspropaganda.

I en artikel i augusti 1918 med rubriken "Inbördeskrig i byarna" skrev han: "Kulakerna* när ett vilt hat till sovjetregeringen och är beredda att strypa och massakrera tusentals arbetare... att förena sig med godsägarna och kapitalisterna... Hänsynslöst krig mot kulakerna! Död åt dem! Hat och förakt åt de partier som stöder dem: socialrevolutionärerna och mensjeviker. Arbetarna måste krossa kulakernas revolt med järnhand..."

Samma månad manade han till "massterror

utan förbarmande mot kulaker, präster, vita garden. Alla misstänkta skall förpassas till koncentrationsläger..."

Ur ett telegram till sovjeten* i Nisjnij Novgorod: "...organisera genast massterror, skjut och jaga bort hundratals prostituerade som super våra soldater fulla... Inte ett ögonblick att förlora... Massundersökningar, arkebusering för gömmande av vapen. Massarrestering av mensjeviker..."

Så här kan det låta: "...organisera de fattiga i distriktet, konfiskera all spannmål och egendom hos kulakerna, häng anstiftarna bland kulakerna och tag gisslan bland de rika..."

Gång på gång uppmanade Lenin till att ta gisslan. I ohygglig omfattning blev dessa

* Sovjet, råd — beslutande organ på olika nivåer.

avrättade. I Petrograd t ex sköts under några dagar mer än femhundrad personer ur en gisslan. Över hela Ryssland ökade tjekans exekutionssalvor.

Utrota bourgeoisin!

Även Lenins närmaste medarbetare deltog i terrorn. Zinovjev, ordförande i Petrograd-sovjeten, i ett tal till soldaterna: "Bourgeoisin tar livet av enstaka individer, vi av hela klasser". Vid ett annat tillfälle förklarade han, att tio miljoner av Rysslands befolkning måste utrotas.

Bolsjevikerens tidningar stämde in i hetskören: Krasnaja Gazeta i Petrograd: "För en av våra kämpars liv måste tusentals av våra fiender betala med sina liv... Parollen för dagen skall vara: Död åt bourgeoisin!"

Pravda i Moskva: "...Från och med nu

Roy Medvedev framställs ofta som "oppositionell" och "systemkritiker". Han är dock varken det ena eller det andra. Han är marxist, men försöker smita ifrån de oundvikliga konsekvenserna av marxism-leninismens draksådd.

skall arbetarklassens hymn bli en hymn av hat och hämnd". I ett annat nummer: "... Ställ mot väggen alla som agiterar mot sovjetmakten. Tio kulor åt var och en som höjer handen mot den."

En tidning i Nisjnij Novgorod: "Vi skall kräva död åt den bland bourgeoiserna tagna gisslan, ty våra martyrer och våra sårades blod ropar på hämnd."

M Latsis, en av tjekans chefer: "Vi utrotar bourgeoiserna som klass. Sök inte efter bevis på att den eller den personen i ord eller handling är emot sovjetmakten. Den första fråga som skall ställas till den arresterade är vilken klass han tillhör, hans ursprung, uppfostran och yrke. Detta skall avgöra den åtalades öde. Sådan är den röda terrorns innebörd."

Lenin själv: "Det avgörande för oss är att tjekan gör proletariats diktatur effektiv, och i det avseendet är den av omätligt värde. Utan tvång och våld finns det ingen möjlighet att undertrycka dem som exploaterar massorna."

Nya ekonomiska politiken

Det var inte bara bönderna ("kulakerna" i Lenins terminologi) som revolterade mot tvångsrekvisitionerna och ofriheten. "Till och med före detta rödarmister, röda kosacker och matroser gjorde uppror", medger Roy Medvedev i sin bok, "Masstrejker i Petrograd och revolten i Kronstadt visade, att kommunistpartiet höll på att förlora sina sista fästen... Situationen räddades genom införandet av NEP, den Nya ekonomiska politiken".

Detta skedde våren 1921 och innebar, att tvångsrekvisitionerna avskaffades och ersattes av en naturskatt i spannmål; fri handel och privat företagsamhet i betydande utsträckning infördes. NEP var en eftergift åt de förhatliga marknadskrafterna i sista stund — "för att ej släppa makten ifrån sig".

Marknadskrafternas välsignelsebringande styrka visade sig nästan omedelbart. Viktor Serge, som genomlevde hela inbördeskriget, berättar i sin bok *En revolutionärs minnen*: "Nya Ekonomiska Politiken gav fantastiska resultat på några månader. Hungersnöden och svartabörshandeln minskade från vecka till vecka. Restauranger öppnades igen, men sålde — det var helt otroligt! — fullt ätbara bakelser för en rubel! Befolkningen började andas, folket talade gärna om återgång till kapitalismen, dvs till välstånd."

Men före NEP gällde det att krossa upproret i Kronstadt. Medvedev skildrar ej — avsiktligt? — denna händelse som belyser den verkliga innebörden i "proletariats diktatur".

Revolten i Kronstadt

I november 1917 hade matroserna i Kronstadt hjälpt Lenin till makten — de hade blivit revolutionens omskrutna hjältar — och ett år senare hade de avrättat några

hundra som gisslan tagna borgare i tron att detta var nödvändigt för revolutionens seger. Men denna revolution hade utvecklats i en annan riktning än den de hade förespeglats och hoppats. Åren av hunger, terror och partidiktatur öppnade deras ögon. I mars 1921 gjorde de revolt. De krävde nya hemliga val till sovjeterna, organisationsfrihet för arbetare och bönder, avskaffande av de kommunistiska kontrollanterna i armén och flottan och fri marknad för bönderna.

Kommunistpartiet ingrep omedelbart. Med pålitliga enheter ur Röda armén — i förband som vägrade lyda order sköts var femte soldat — och med tjekans egna trupper krossades revolten i våldsamma strider. "Matroserna kämpade som vilda djur", berättas det. Trotskij hade varnat de upproriska, att de skulle skjutas "som änder i en damm". Han höll ord. Kronstadts gator täcktes av tusentals döda matroser och soldater.

Så behandlade Lenin även sina egna — för att behålla makten. Matrosernas och soldaternas i Kronstadt utgjutna blod vittnade om och befäste för framtiden "proletariats diktatur", dvs kommunistpartiets totala makt i ett totalitärt samhälle.

Det går en rak linje från Kronstadt 1917 och till Polen den 13 december 1981.

Efter revolten ironiserade Lenin över de upproriskas "dunkla prat om frihet, fri handel, sovjeter utan bolsjevik, nyval till sovjeterna, avskaffande av partidiktaturen osv osv" — idel "småborgerliga idéer".

Det enda partiet

På partikongressen 1920 beskrev Zinovjev de verkliga maktförhållandena i landet: "Alla grundläggande inrikes och utrikespolitiska frågor avgöres av vårt partis centralkommitté. Kommunistpartiet verkställer sina beslut genom sovjeterna. Centralkommittén gör detta skickligt och taktfullt för att inte trampa sovjetregeringen och andra institutioner på tårna... Officiellt är det sovjetregeringen, men besluten fattas av centralkommittén".

I mars hade ett högsta partiorgan tillkommit: politbyrån med några få medlemmar.

Förhållandet mellan parti och regering beskrev Lenin år 1920: "Vi befärad att partiet kommer att bli för stort, eftersom till makten oundvikligt dras karriärer och skurkar, vilka endast förtjänar att skjutas. (Här föregrep Lenin Stalin!) Partiet ledes av centralkommittén på nitton personer. Det löpande arbetet utföres av ett litet kollegium, av organisationsbyrån och politbyrån... Härur uppstår en 'verklig oligarki'. Ingen väsentlig politisk eller organisatorisk fråga i staten avgöres utan direktiv från partiets centralkommitté". (Socialistisk demokrati?)

Zinovjev vid elfte partikongressen 1922: "Vi utgör det enda lagliga partiet i Ryssland. Vi har berövat oppositionen politisk frihet...

Vi har klämt fast ett lås för mensjevnikernas och socialistrevolutionärernas läppar. Vi kunde ej handla annorlunda. Som kamrat Lenin säger, är proletariats diktatur ett fruktansvärt företag. Det är ej möjligt att säkra dess seger utan att bryta ryggraden på alla dess motståndare."

Hur detta bl a kan gå till beskrev Lenin samma år för justitiekommissariaten vid utarbetandet av en ny strafflag: "Jag anser det nödvändigt att tillämpa avrättning vid alla stadier av mensjevnikernas och socialistrevolutionärernas verksamhet. Det gäller att fundera ut en formel, som kan sätta dem i förbindelse med den internationella bourgeoisin och dennas kamp mot oss (mutande av press och agenter, krigsförberedelser och liknande)".

Denna bild av Lenin vill Medvedev ej se, långt mindre acceptera. Då försvunne ju den socialistiska demokratin långt borta i fjärran. Han kan erkänna, att Lenin kunde göra misstag. Han borde ej ha tillgripit socialisering så tidigt och i sådan omfattning. "Bolsjevnikernas politik var givetvis inte avsiktligt ondskefull", förklarar han nävt. "Det var helt enkelt så, att bolsjevnikerna och deras ledare Lenin inte lyckats finna en korrektare lösning på de ekonomiska problemen efter revolutionen. Men kan Lenin och de övriga bolsjevnikerna klandras för detta? Det vore enligt vår mening att kräva alltför mycket av de revolutionärer som först av alla slog in på socialistrevolutionens väg".

Och när de till på köpet var vilseledda av inga mindre än Marx och Engels! Dessa ansåg, resonerar Medvedev, att "inte bara staten utan också varu-, penning- och kredit-system skulle vittra bort under socialismen... Och vad Lenin beträffar så upprepade han okritiskt en rad av Marx' och Engels' klart felaktiga formuleringar. Så skrev han t ex 1908 att 'socialismen som bekant innebär att varuekonomin avskaffas. Det är löjligt att ens tala om socialism så länge utbytet består'".

Och däri hade väl Lenin alldeles rätt? Om man anser det oundvikligt att avskaffa privatägendomen, dvs kapitalismen, såsom upphovet till allt ont i samhället, kan man ej tillåta en fri marknad, denna grogrund för kapitalistiska böjelser.

Världsrevolutionen

Lenin kunde dessutom inte vänta med att snabbt socialisera Ryssland. Hans mål var ju ytterst världsrevolutionen! Medvedev skriver själv: "För dem (bolsjevnikerna) var det snarare en fråga om världsrevolution, om att skapa ett brohuvud och hålla stånd så länge som möjligt. Omedelbart efter makterövringen stakade Lenin ut vägen: "Vi skall leda proletariats till världsrevolution".

Hur skulle en person med den målsättningen kunna slå in på en fredlig väg och bilda koalition med andra partier med nationell rysk förankring? Medvedev blir alltför

(Forts på nästa sida)

(Forts från föregående sida)

ofta svaret skyldig.

I fråga om politiska principer och metoder föreligger inte någon större skillnad mellan Lenin och Stalin. Man kan i det avseendet med rätta beteckna Stalin som Lenins sanne lärjunge, trots den stora skillnaden i personlig läggning. Som terrorist med tanke på effektivitet och omfattning var han nog huvudet högre än sin lärofadern, men så hade han också större resurser och mängder av villiga och skickliga medhjälpare som utbildats i Lenins terrorkola.

Det samhälle som Stalin fullbordade är i alla avseenden motsatsen till ett demokratiskt. Det är socialistiskt i den meningen, att staten äger och kontrollerar all produktion och distribution som en nödvändig förutsättning och ett medel för det allenarådande partiets totala maktutövning. Alla samhällsfunktioner kontrolleras av detta parti, som utnyttjar sin makt till sin och ej folkets fördel — en makt som det aldrig vill dela med sig av eller lämna ifrån sig.

Detta kan — eller vill — Medvedev ej inse. Därför är hans lösliga och naiva resonemang så försåtligt. Det kan inge läsarna den föreställningen, att något slags demokratisering av sovjetssystemet vore möjlig, att härskarna i Kreml kanske låte tala med sig. Han kan inge folk inom fredsriörelserna i Väst falska och ödesdigra uppfattningar om den kommunistiska diktaturens sanna natur.

För makthavarna är hans kritik, uppbladdad med vördnadsfulla bugningar för Lenin,

socialismen och marxismen, dvs den officiella lögnen, ofarlig. Därför kan man hålla med de verkliga dissidenterna, dessa som ej rädes vare sig fängelser, straffarbetsläger eller förvisning i sin kamp för ett rättfärdigare samhälle, att Roy Medvedev när allt kommer omkring går KGB:s ärenden. Hur det går de klarsynta, hederliga och modiga dissidenterna kan bland tusentals andra Andrej Sacharovs öde vittna om.

Farlig naivitet

Med sitt luddiga prat kan Roy Medvedev få okunniga och naiva människor att tro, att marxism-leninismen är något fint, något till sin innersta kärna demokratiskt, om man bara fattar den på rätta sättet. I verkligheten är den, som framgår av min framställning, en metod att med våld upprätta ett socialistiskt samhälle, som kännetecknas av partidiktatur, förintandet av alla demokratiska och mänskliga fri- och rättigheter, en maktutövning obunden av alla moraliska och rättsliga normer.

Det är denna marxism-leninism som breder ut sig över jordklotet bakom en dimridå av förföriska locktoner, såsom folklig frigörelse, social rättvisa, kamp mot "imperialismen" m m. Den dyrkas i Kina, Vietnam, Sydjemen, Etiopien, Mozambique, Angola och på Kuba, vars stalinistiska system våra socialdemokrater borde erkänna om de vore ärliga.

God hjälp i denna utbredning får den av de regimer som med våld och terror försvarar orättfärdiga samhällssystem och därigenom

bereder god jordmån åt den marxist-leninistiska draksådden. Om denna läras betydelse i dylika sammanhang vittnade en av de ledande italienska "eurokommunisterna" i en intervju i *Encounter* maj 1977: "Leninismen är en djuplodande vetenskaplig metod att göra revolution i relativt underutvecklade länder. Den utgjorde själen och drivkraften i det största sociala och politiska genombrottet i mänsklighetens historia" (Se GHT 1979-08-03).

I sin skarpa kritik av de nuvarande förhållandena i Sovjet och av händelserna i Polen förklarade nyligen det kommunistiska partiet i Italien: "Den socialistiska revolutionen i Ryssland i oktober 1917 utgjorde vår tidsälders största händelse. De framstegen den medfört över hela världen har gett arbetarnas och de undertryckta folkens kamp för frihet och självständighet enorm betydelse."

Till de nämnda framstegen bidrager det demokratiska landet Sverige efter fattig råd och lägenhet. Med demokratiskt sinnade medborgares skatter lämnar det understöd till flera av de nyfödda kommunistiska diktaturena belöpande sig på hundratals miljoner svenska kronor. De mottagande länderna påstås vara "progressiva"!

Atvar Wallentin

Citat är antingen hämtade ur Roy Medvedevs bok Oktoberrevolutionen eller från Medvedev inte anges som källa ur David Shubs "Lenin: A Biography"

CONTRA 6 1982

I kommande nummer av *Contra* kommer vi att behandla de sovjetiska ockupationsstyrkorna i Estland, bostadsanvisningslagen och makarna Myrdals tidiga författarskap — en avslöjande läsning. Vi presenterar också ett utdrag ur Edmund Burkes bok "Reflektioner om franska revolutionen".

Vi tänker också ta upp "freds"rörelsen till granskning. Gissningsvis kommer också händelseutvecklingen i anslutning till valet att förtjäna en närmare granskning.